

Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi
Bursa Uludağ University Faculty of Arts and Sciences Journal of Philosophy

Araştırma Makalesi | Research Article
Kaygi, 23 (3), 309-345.

Makale Geliş | Received: 28.06.2024
Makale Kabul | Accepted: 27.10.2024
Yayın Tarihi | Publication Date: 31.10.2024
DOI: 10,20981/kaygi.1506759

Ünsal Doğan BAŞKIR

Doktor Öğretim Üyesi | Asst. Prof. Dr.
İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ortak Dersler Bölümü, İzmir, TR
Izmir University of Economics, Department of Common Courses, İzmir, TR
ORCID: 0000-0003-0779-1450
dogan.baskir@ieu.edu.tr

Barışın Ötesinde: Bir Özgürlük Felsefesi Olarak Kant'ın Kozmopolitanizmi

Öz: Kant'ın siyaset felsefesinin en bilinen ve üzerinde en fazla durulan bileşenlerinden biri olma özelliği taşıyan kozmopolitanizm tartışmasını, bir devletlerarası ilişkiler meselesi veya kalıcı barış inşa etme projesi olarak ele alma eğilimi yaygındır. Bu çalışma, Kant'ın kozmopolitanizmini barış kavramının ötesine taşıyarak bir 'özgürlük felsefesi' olarak sunmayı amaçlamakta ve Kant'ın titizlikle oluşturduğu kozmopolitan bakış açısının derinlikli yapısının, pekâlâ süregelen adaletsizliklerin devamını sağlayabilecek güvenlikçi bir bakış açısını meşrulaştırmak yerine ahlak felsefesinde temellenen bireysel özgürlüğü odağına yerleştirdiğini iddia etmektedir. Bu bakımdan düşünürün kozmopolitan siyaset teorisi, barışın ve cumhuriyetin önemini yadsımaksızın insanlığın özgürlük kapasitesinin giderek mükemmelleşeceği bir geleceğin imkanlarını aramaya yönelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Immanuel Kant, Kozmopolitanizm, Özgürlük, Barış, Cumhuriyet.

Beyond Peace: Kantian Cosmopolitanism as a 'Philosophy of Freedom'

Abstract: The discourse on cosmopolitanism, a prominent and extensively examined component of Kant's political philosophy, is frequently interpreted as a matter of international relations or as a project aimed at establishing perpetual peace. This study seeks to transcend the conventional focus on peace by presenting Kant's cosmopolitanism as a 'philosophy of freedom.' It posits that the intricate and multi-dimensional structure of Kant's carefully developed cosmopolitan perspective prioritizes individual freedom rooted in moral philosophy, rather than endorsing a security-oriented viewpoint that could perpetuate existing injustices. In this context, Kant's cosmopolitan political theory, while acknowledging the importance of peace and republicanism, is oriented towards exploring the potential for a future in which humanity's capacity for freedom is progressively realized.

Keywords: Immanuel Kant, Cosmopolitanism, Freedom, Peace, Republic.

Giriş

Üç yüzüncü doğum yılını kutladığımız ölümsüz filozof Immanuel Kant'ı felsefe tarihinde ayrıcalıklı bir konuma yerleştirmek için tek bir nedenden çok daha fazlasına sahibiz. Modern düşüncenin kuruculuğundan ruh ve beden üzerinden ayrılan ontolojik anlayışı dönüştürmesine, olgusal ve rasyonel gerçeklik arasındaki bağıntıyı yeniden tesis etmesinden yargı teorisine kadar felsefi uğraşının her bir adımında yenilikçi, kurucu ve dönüştürücü bir filozof Immanuel Kant. Öte yandan onun düşüncesine odaklananların gözüne ilk çarpanlardan biri genellikle siyaset felsefesi olmuyor. Hatta düşünürün özgün bir siyaset felsefesi olup olmadığı ve/ya siyasete nasıl yaklaştığı bile Kant araştırmacıları arasında tartışılan meseleler.¹ John Rawls ve Jürgen Habermas gibi yirminci yüzyılın önemli siyaset filozoflarının siyasal düşüncesine yaptıkları vurguya rağmen Kant, halen siyaset felsefesi/siyasal düşünce kanonunun dışında tutulabilen, akademik okuma listelerinde “zorunlu” değil de “seçmeli” addedilebilen bir filozof konumunda bulunuyor (Ellis 2012: 4; Ripstein 2009: ix-x).² Bunun açık nedenleri arasında filozofumuzun siyaset felsefesi adıyla (ve başlığıyla) bir eser ortaya koymamış olmasını ve siyaset, ahlak ve hukuk alanındaki savlarını hukukta yaygın olarak kullanılan (hak, yasa gibi) kavramlarla dile getirmesini sayabiliriz.

Elbette bu durum Kant'ın bir siyaset felsefesinin olmadığı anlamına gelmiyor. Bilakis Königsberg'li filozofun pratik felsefesi bağlamında kaleme aldığı pek çok eser, ona özgü bir siyaset felsefesinin oluşmuş olduğunu söylemek için yeterli. Cumhuriyetten toplum sözleşmesine, yurttaş haklarından dünya barışına,

---

¹ Bu konuda son yıllarda Türkçede yayımlanmış zihin açıcı bir çalışma için bkz. Hüseyinzadegan, 2022.

² Rawls ve Habermas'ın “bir siyaset filozofu olarak Kant”la ilişkileri konusunda benzer bir argümanı birbirine karşıt pozisyonlardan dile getiren araştırmacılar olduğunu belirtmek isterim. Örneğin, Raymond Geuss (2019) Rawls ve Habermas'ı liberal ve muhafazakâr eğilimler sergilemek amacıyla Kant'a dönmekle; Ian Hunter (2012) ise bu iki ismi kendi siyasal adalet kavrayışlarını temellendirmek amacıyla Kant'ı hoyratça kullanmakla itham ediyor.

devrimden kozmopolitanizme pek çok siyasal meseleyi konu alan tüm bu eserlerin odak noktasında özgürlük kavramının bulunduğunu söylemek ve siyasetin bizatihi özgürlüğün hayata geçirileceği yaşam alanını kuran (ve koruyan) bir rolde ele alındığını belirtmek ise hiç yanlış olmaz. Okumakta olduğunuz bu çalışma da Kant'ın siyaset felsefesinin en ilgiye değer boyutlarından biri olan kozmopolitanizm içinde özgürlüğün merkezi ve öncelikli yerini ele almaktadır.

Kozmopolitanizm tartışması, Kant'ın siyaset felsefesinin belki de en çok bilinen, söz edilen veya anlaşıldığı düşünülen bileşenlerinden biri olarak nitelenmeyi hak ediyor. Öte yandan filozofun kozmopolitan siyaset teorisini ele alan çalışmalar içinde disiplinler bir ayrışmanın izlerini bulmak hiç de güç değil. Kant'ın kozmopolitanizmini tartışan siyaset felsefesi eserlerinde özgürlük kavrayışı ve cumhuriyetçilik özenle vurgulanıyor (Höffe, 2006; Benhabib, 2004; Habermas, 2002; Archibugi 1995; Cavallar 1999; Bohman & Lutz-Bachmann 1997.). Buna karşılık başta demokratik barış teorisi olmak üzere, uluslararası ilişkiler disiplini içinden üretilen akademik çalışmalarda konuyu bir devletlerarası ilişkiler meselesine indirgeyerek kozmopolitanizmin özgürlük ve cumhuriyet ile özsel bir bağa sahip olduğunu görmezden gelme, hatta kozmopolitan hakkı tamamen “serbest ticaret”, “kapitalist ilişki ağlarına eklemleme” ve “karşılıklı ekonomik bağımlılık” çerçevesinde tarif etme eğilimi bulunuyor (Cortright, 2008; Weart, 1998; Russett, 1993; Placek, 2012; Gat, 2005; Çoban Oran ve Pekcan 2017).³ Böyle bir eğilimin ortaya çıkardığı ilk ve kolayca anlaşılabilir sorun, Kant'ın ortaya koymuş olduğu barış kavrayışının özgürlük, cumhuriyetçilik ve kozmopolitan hak nosyonlarını biraraya getiren felsefi derinliğini ıskalamaya kapı aralamasında. İkinci, daha vahim sorun alanı ise uluslararası barışa endekslenmiş ve hem bireysel hem de kolektif özgürlüklerin önemini silikleştiren böyle bir kozmopolitanizm hayata geçirmek için seçimlik demokrasinin ve kapitalist ilişki ağlarına

---

³ Bu konuya dikkat çeken bir çalışma için bkz. Simpson, 2019. Ayrıca demokratik barış teorisi içinden söz söyleyen Michael W. Doyle (2005) ve Charles Covell'in (1998) Kant'a derinlikli yaklaşımlarının bu iddia için istisna teşkil ettiğini belirtmekte fayda var.

eklemlenmenin yeterli koşullar olarak kabul edilmesinden kaynaklanıyor (Danilovic ve Clare, 2007: 399). Bu bağlamda yapılan bir tartışmadan bir süredir “rekabetçi otoriter rejimler” (Levitsky ve Way, 2002) veya “illiberal demokrasiler” (Zakaria, 1997) olarak tarif edilen rejimlerin bile Kantçı kozmopolitan projenin parçaları olabileceği yönünde bir kanaat ortaya çıkmakta.

Barışın kozmopolitanizm için taşıdığı büyük önemi reddetmek mümkün değil elbette. Şüphesiz ki Kant, 1648 Westphalia Barışı ile kurulan Avrupa devletler sisteminin gidişatında ve onsekizinci yüzyılda varlığını iyiden iyiye hissettiren uluslararası hukuk anlayışında gördüğü evrensel bakış açısı eksikliği konusunda kaygı duyar (Duva 2022: 279). Jean-Jacques Rousseau ve Abbé de Saint Pierre tarafından yazılan kalıcı barış risalelerinden, Amerikan ve Fransız devrimlerinin haklar bildirgelerinden ve Aydınlanma geleneğinin yeniden can verdiği *kozmpolis* fikrinden ilham alır.⁴ Buradan hareketle “Ebedi Barış” başlıklı ünlü makalesini hayatının görece geç bir döneminde, tam da ortaya koyduğu siyaset felsefesini bütünlüklü biçimde izleyebileceğimiz bir olgunluk döneminde yayımlar. Öte yandan, barış idealinin Kant'ın kozmopolitan düşüncesinde taşıdığı ağırlığı göz ardı etmekten kaçınarak bu çalışmada şu iddiayı vurgulamayı ve temellendirmeyi amaçlıyorum: Kurmuş olduğu felsefi sistemin ve siyaset felsefesinin sınırları içinde ele aldığımızda, Kant'ın kozmopolitanizmine anlamını veren kavram barıştan ziyade özgürlüktür. Özgürlüğün bu öncelikli konumunu dile getirmek ve açıklamak önemlidir çünkü barış kavramını büyük filozofun kozmopolitan siyaset felsefesinin temel kategorisi olarak tartışmakta özgürlüğü ikincilleştiren ve bu sistemin hangi saikle kurulmuş olduğunu (özellikle felsefi tartışma bakımından tecrübesiz okuyucular için) unutturan bir yan olduğunu gözden kaçırmamak gerekir.

---

⁴ Başta Rousseau ve Saint Pierre olmak üzere, Kant'ın kozmopolitanizminin etkilendiği tarihsel fenomenler ve düşünürün bu fenomenler ile kurduğu ilişkiye dair daha geniş bir tartışma için bkz. Archibugi, 1995: 430-435.

Kant'ın çerçevesini titizlikle çizdiği kozmopolitan bakış açısının katmanlı ve derinlikli yapısı bunu açıkça ortaya koymaktadır. Filozofun kozmopolitanizminin odağı mutlak ve sürdürülebilir bir barış olsaydı eğer, Dante'ninkine benzer bir küresel monarşi projesiyle veya Grotius gibi uluslararası hukuk teorisyenlerinin dikkat çektiği uluslararası düzen önerileriyle yetinebilirdik pekâlâ. Mutlak ve sürdürülebilir barışa yönelecek böyle bir kozmopolitanizm, süregelen adaletsizliklerin devamını sağlayacak bir güvenlik ideolojisine dönüşme riskini içinde taşıyacak ve düzenin sürmesi adına baskıcı önlemler almayı meşrulaştırabilecektir (Neoclaus 2013: 52-53). Bu riskin gerçekleşmediği (iyi) durumda ise barış adına her şeyin sabitlendiği bir kozmopolitan düzen, yaratıcı olma potansiyeli taşıyabilecek çatışmaların da daha ortaya çıkmadan önlenmesini sağlayacak ve kozmopolitan barış olsa olsa bir mezarlıkta tanıklık edebileceğimiz türden bir huzurla kuşatılacaktır.⁵ Oysa az sonra tartışacağım üzere, Kant'ın kozmopolitanizmi ne güvenlik adına despotik olma potansiyeline açık bir siyasal yapıya sığınmakta ne de insani ilişkilerin çatışmalı boyutunu reddetmektedir. Bu bakımdan da yüzü barıştan ziyade özgürlüğe, bugünden ziyade geleceğe dönüktür.

Kant, deyim yerindeyse, çağımızın demokratik barış teorisyenleri gibi bir uluslararası ilişkiler profesörü olmaktan ziyade bütün felsefi sistemini özgürlük üzerine inşa etmiş bir filozoftur. Bu nedenle ortaya koyduğu kozmopolitan siyaset teorisinin de (barışın ve cumhuriyetin önemini yadsımaksızın)⁶ felsefi sistemini biçimlendiren özgürlük kavrayışı çerçevesinde ele alınması gerekir. Kaldı ki Kant'ın "kozmpolitan hak" adını verdiği siyasal ve hukuki kategori, devletlerin birbiriyle

---

⁵ Andreas Behnke (2008) "Ebedi Barış"ın Almanca'da "ewige Frieden" olarak ifade edildiğine dikkat çekerek bunun pekâlâ bir mezarlıkta da deneyimlenebilecek türden barış ve huzuru anlattığını iddia eder. Behnke, Kant'ın siyaset teorisinin tüm kozmopolitan içeriği ile birlikte farklı olan ile karşılaşmayı ve her türlü çatışmayı aslıya almak bakımından liberal bir siyasal metafizik inşa ettiğini savunmaktadır.

⁶ Muhammed Ali Ağcan (2012: 4-5) gayet isabetli biçimde Kant'ın kozmopolitanizmine ilişkin farklı kavramsal odaklardan geliştirilmiş yorumların "taban tabana zıt" olarak okunmasına gerek olmadığını belirtir. Yakınlarda Türkçede yayımlanan ve konuya katmanlı bir bakış açısı yaklaşan Hüseyinzadegan'ın (2022) tartışması da sistematik olarak açıklayıcı ve argümantasyon bakımından bir o kadar hareketli ve yenilikçi bir okuma olarak karşımıza çıkıyor.

kurduğu ilişkiye değil yabancı bir devlet ile başka bir devletin yurttaşı arasındaki bağıntıya işaret eder.⁷ Bu ilişki Kant'ın kozmopolitan siyaset felsefesini bugünün sınırlarından çıkararak gelecekte kurulabilecek bir dünyayı biçimlendirmeye yönelir. Bir özgürlük felsefesi olarak Kant'ın kozmopolitanizmi, bugünün güç ilişkilerini barışçıl biçimde kalıcılaştırmak yerine bireysel özgürlüğün güven içinde hayata geçebileceği barışçıl bir gelecek inşa etmeye yönelir. Barış, uluslararası düzen ve hatta cumhuriyet böyle bir gelecek için araçsal değer taşırlar.

Söz ettiğim bu noktaları açıklamak üzere aşağıda öncelikle Kant'ın siyaset felsefesinin ahlak öğretisinde temellendirdiniz özgürlük ve yasa kavrayışıyla ilişkisini, ardından da tür olarak insanlığın kozmopolitan bir geleceğe yönelimini açıklayan tarih tartışmasını ele alacağım. Böylece bu iki bileşenin Kant'ın kozmopolitan siyaset felsefesinin ontolojik temeli olduğuna işaret edeceğim. Takip eden bölümlerde ise cumhuriyetin ve barışın Kant'ın kozmopolitan düşüncesindeki yerine ve özgürlük bakımından taşıdıkları anlama odaklanacağım.

1. Ahlâk Öğretisi ve Yasanın Hâkimiyeti olarak Siyaset

İnsanlığın özgürlüğünü temellendirmek için dışsal ve verili bir referansa sahip olmadığını vurgulayan Kant (2002: 43) için “her şeyi yasanın egemenliğinden ve ona borçlu olduğumuz saygıdan” beklemek gerekir. Felsefe yoluyla (temellendirilen) tüm insanların saygı duyacağı ve hem özgürlük alanını garanti altına alacak hem de adil ve ahlâklı bir zemin inşa edecek olan yasa, temellerini düşünürün ahlâk felsefesinde bulmaktadır. Yasanın egemenliği, düşünürün cumhuriyetçi⁸ siyaset felsefesinin merkezinde bulunur. Hans Reiss'in (2007: 20)

---

⁷ Kant, “bir insanseverlik değil hak meselesi” olarak tarif ettiği kozmopolitan hak kavrayışıyla Antik Yunan uygarlığının kutsal/tanrısal saydığı konukseverlik hakkının (*xenia*) modern bir yorumunu yapmaktadır aslında. Antik versiyon yersiz yurtsuz kalmışların sığınabileceği bir güvenli liman sunarken Kant'ın yorumunda yeri yurdu olsun olmasın herkesin yeryüzünün her köşesinde güvende olmaya hakkı vardır.

⁸ Kant'ın cumhuriyetçiliğine dair kavramsal bir karışıklığı açıklamakta fayda var. Düşünür cumhuriyetten söz ederken *Ahlâk Metafiziği*'ne (1996) kadar olan çalışmalarında Türkçe'de devlet, toplum, ulus ve memleket gibi anlamları bir araya getiren -İngilizce çevirisi *commonwealth* olan- *Gemeinwesen* sözcüğünü kullanmaktadır. *Gemeinwesen*, *Ahlak Metafiziği*'nde *Republik* halini alır ve

belirttiği gibi, Kant için siyaset teorisi kaçınılmaz olarak ahlâk metafiziğinin bir parçasıdır.⁹ Zira siyaset, sosyal ve siyasal ilişkilerimizde nasıl davranmamız gerektiği konusunda ölçütler belirleme ve çıkar çatışmaları karşısında hangi ilkelerin rehberliğinde eylemde bulunacağımızı bulma etkinliğidir.

Öyleyse ahlak, siyaset ve hukukun kesişimindeki soru şöyle sorulabilir: Koşulların rastlantısallığı ve olumsuzluğu ortadayken tüm insanlar için geçerli olabilecek evrensel bir yasanın varlığı nasıl savunulabilir? Kant bu noktada, tamamen biçimsel bir yasalılık kavrayışına başvurur ve ahlaklılığın (“koşulsuz buyruk” olarak adlandırdığı) üç temel ilke üzerine inşa edilebileceğini savunur. Bu ilkeler şöyle sıralanabilir: “ancak, aynı zamanda genel bir yasa olmasını isteyebileceğin maksime göre eylemde bulun”; “herdefasında insanlığa, kendi kişinde olduğu kadar başka herkesin kişisinde de sırf araç olarak değil, aynı zamanda amaç olarak davranacak biçimde eylemde bulun”; “isteme yasaya sadece bağımlı değil, kendisi yasayı koyan olarak da ve her şeyden önce tam bunun için (kendini yaratıcısı olarak gördüğü) yasaya bağımlı görülmelidir” (Kant 2002: 38, 46, 49). Böylece Kant'ın ahlâk felsefesi yoluyla peşine düştüğü özgürlük idesi, insanın başkalarıyla olduğu gibi kendisiyle olan ilişkisini de merkeze almaktadır. İnsan, kendi deneyim alanını aklın sınırları içinde değerlendirmek suretiyle özgür olur ve anlamlı bir yaşam öyküsü ortaya çıkarmaya yönelir.¹⁰ Bu bakış açısının siyaset

---

temelde yurttaşların ortak iyisine hizmet eden ideal, demokratik bir hukuk devletini anlatır (Kant, 2010: 33). Bu bakımdan düşünürün kullandığı devlet, cumhuriyet ve siyasal toplum/topluluk gibi kavramlar arasında bir geçişlilik olduğuna dikkat çekmek gerekir.

⁹ Kant (2007: 116-125) bu noktayı “Ebedi Barış” makalesinin birinci ekinde de vurgulamaktadır.

¹⁰ Kant'ın ahlâk yasasını evrenselleştirme çabasının nedeni literatürde önemli bir tartışma konusu oluşturur. Korsgaard'a (1996: 78) göre, yasanın evrenselliğinin kaynağı kişinin yargı gücü yoluyla gerçekleştirdiği eylemlerde kendisiyle çelişmemesi gereğidir. Powell (2006: 540-543) ise yerinde bir müdahaleyle ahlâk yasasının ve evrenselleştirilebilir ilkelere göre eylemde bulunmanın nedenini/kaynağını kendimizle çelişmememiz gereği değil, aşkınsal özgürlük olarak saptamaktadır. Buna göre, yapılan seçim, aklın önderliğinde eylemde bulunarak özgür olmak ile içgüdüler ve hazların yol göstericiliğinde hareket edip hayvan doğamıza tutsak olmak arasındadır. Kant, ortak aklın felsefenin yardımı olmadan da ahlâk yasasına ulaşabileceğine ve insan doğasının, bu yasanın saygı duygusuna dönüşerek ortaya çıkması üzerine kurulu olduğuna inanmıştır. Kant da, Platon gibi, ahlâk yasasına itaat etmeyi (Platon'da ‘adil olmak’) insanın doğanın zincirlerinden kurtularak kendisini özgür bir birey olarak var kılmaya biçiminde ele alır. Böylece, ahlâk yasasına itaat etmek doğanın yasaları dışında yasalar koymayı ve başka hiçbir şeyle karşılaştırılmayacak bir değeri

bağlamındaki olağan yansıması ise akıl yoluyla ulaşılabilecek, evrensel bir yasa, hak, adalet kavrayışının mümkün olduğu iddiasıdır.

Bu çerçeveden Kant'ın ahlâk düşüncesi için bazı saptamalarda bulunmak ve onu siyasete bağlayacak noktaları tespit etmek mümkündür. İlk olarak, tıpkı Stoa geleneğinde ve modern doğal hukuk kavrayışında olduğu gibi, Kant da deneyim alanının akıl yoluyla sorunsallaştırılmasından kaynaklanan bazı genel/evrensel yasalar olduğunu veya (en azından) olması gerektiğini saptamaktadır. Kaldı ki, özgürlük de ancak bu yasalar ile bağıntısı içerisinde kavranabilir (Kant 2002: 64-69). Bu noktada şöyle bir okuma yapmak mümkündür: Kant, siyasetin odağında bulunan adaleti ahlaktan türetmektedir.¹¹ Haklar ve adalet, pratik aklın evrensel yasalar koyabilme kapasitesinin bir ürünüdür. Otfried Höffe'nin (2006: 111-112) vurguladığı gibi, bireyin özgür eyleminin sınırı bir başkasının özgür eylem alanı ve kapasitesi olduğuna göre asıl mesele, özgürlüğü temellendiren ve geçerli kılan adalet anlayışının ortaya çıkarılmasıdır.¹² Dolayısıyla insan öncelikle kendi eylemlerini, sonra da başkalarıyla birlikte yaşayışını biçimlendirecek yasalar koyabilmektedir. Ahlâk ve siyaset arasındaki ilişkinin tesis edildiği zemin tam da bu yasanın (yani birlikte yaşamayı mümkün kılacak düzenlemenin) alanıdır. Kant'ın ahlak anlayışının üzerinde yükselen siyaset felsefesi, Karl Jaspers'in (1962: 66) açıklayıcı (ve bir o kadar da etkileyici) ifadesiyle şu mesajı vermektedir: "Bir şey yaparken, dünyanın öylece olduğu gibi olmadığını ve bizim eylemlerimizle biçimlendiğini aklımızda tutmamız gerekir. Onu yapan sadece bilgimiz değil, aynı zamanda eylemlerimizdir."

---

ortaya çıkarır: özgür bir birey olarak kendini gerçekleştirmek. Ahlâk yasası, her ne kadar metafizik bir temelde ele alınmış olsa da varoluşçu bir içeriğe sahiptir. Isaiah Berlin (2008) Kant'ın bu kavrayışını "pozitif özgürlük" olarak tarif eder ve "aşırı" (ölçsüz) olmakla itham eder.

¹¹ Burada işaret ettiğim yargının Kant'ın siyaset felsefesine ilişkin bir bakış açısı olduğunun ve konuya dair geniş bir literatür bulunduğunun altını çizmek isterim. Yönlendirici olabilecek tartışmalar için bkz. Çörekçioğlu, 2010; Hüseyinzadegan, 2022; Ripstein, 2009.

¹² Genel anlamda Kant'ın özgürlük kavrayışı, siyaset felsefesi özelinde ise özgürlüğün pozitif ve negatif boyutları bu çalışmanın sınırlarını aşan daha geniş bir tartışmayı hak ediyor. Bu nedenle buradaki incelememi kozmopolitanizm bağlamıyla sınırlı tutmayı tercih ediyorum. Konuyla ilgili daha derinlikli bir okuma için bkz. Guyer, 2016; Byrd ve Hruschka, 2012.

Kant'ın kozmopolitan siyaset teorisi böylece anlam kazanır. Kendi belirlediği (ahlaki) yasalara uygun yaşaması sayesinde özgürleşen modern birey, başkalarıyla paylaştığı dünyanın güvenli ve istikrarlı (öngörülebilir) olmasına gereksinim duyacaktır. Öyleyse bu kişilerin biraraya gelerek yurttaş olmaları, kendi dünyalarını inşa edecek koşullar konusunda anlaşmaları gerekecektir. Kant'ın daha sonra "ebedi barışın kalıcı maddeleri"ni ele alırken işaret edeceği üzere, bu sayede ortaya çıkacak olan anayasal devlet de başka devletlerle kurulacak ilişkilerde ahlaki bir kişi gibi kararlar alacağından ve eylemde bulunacağından, ortak bir dünyada birbirlerinin özgürlüğünü gözetmesi gereken devletlerin de bir düzen kurması zorunluluktur. Öte yandan anayasal devlet ile yurttaşlar arasında katı bir özdeşlik bulunmayacağı için (çünkü özgür bireyler olarak yurttaşlar ile devletlerin öncelikleri aynı olmak durumunda değildir) bireysel hakları devlet otoritesinin ötesinde de garanti altına alan bir başka yasaya ihtiyaç duyulacaktır. Kant bu yasaya "kozmpolitan hak" adını verecek ve onu üç katmanlı siyasal düzen kavrayışının son halkası olarak önerecektir.¹³ Ahlak, hukuk ve siyasetin kesiştiği alanda inşa edilen bu siyaset kavrayışı, düzeni ve barışı güvence altına alarak kişilerin birarada yaşarken ahlaki seçimlerinde kendilerinin efendisi olmalarını önceliklendirmektedir. Dolayısıyla Kant'ın kozmopolitanizminin odağındaki temel mesele düzen ve barıştan ziyade özgürlüktür. Kant'ın bu teorik çerçeveyi oluşturmasını sağlayan düşünsel uğraklar da amaçlılık çerçevesinde işleyen tarih anlayışı, teoriyle pratik arasındaki gerilimli ilişkide ele aldığı devlet kavrayışı ve (son olarak) sürdürülebilir bir barışın koşullarının araştırılması olarak saptanabilir.¹⁴

2. Özgürlük ve Kozmopolitanizm: Tür olarak İnsanlığın Ortak Yönelimi

---

¹³ Kant (1996: 121-122) bu üç katmanlı yurttaşların birbirleriyle ve devletle kurdukları belirleyen iç hukuk (*rights of a state*), devletler arası ilişkiyi düzenleyen uluslararası hukuk (*rights of nations*) ve kozmopolitan hak/hukuk (*cosmopolitan right*) olarak adlandırır.

¹⁴ Bu üç bileşenin/uğrağın kronolojik olarak da birbirini izlediğini ve bir bakıma Kant'ın düşüncesinde zaman içinde gerçekleşen bir dönüşümü yansıttığı öne sürülebilir. Bu çalışmanın sınırlarını göz önüne alarak böyle bir tartışmayı başka bir makaleye ve entelektüel tarih disiplinine bırakıyorum.

Kant'ın 1784'te kaleme aldığı tarih felsefesi risalesinin¹⁵ temel sorusu, insanların özgür iradelerinin ortaya çıkardığı eylemlerin bir bütünü olarak anlayabileceğimiz tarihe yön veren ve doğaya da uygun olan bir ilkeselliğin nasıl tarif edilebileceğidir. Tarih böylece insan eylemlerini anlamak için uygun ve kullanışlı bir çerçeve sunabilecektir. Öte yandan "insanlığın (arılarda ve kunduzlardaki gibi) bir plana göre işleyen yasalara bağlı tarihini yazmak imkânsız" olduğu için filozof, koşullar ve olaylardaki düzenlilikleri gözetmek suretiyle tarihsel akışa yön veren bir ilkeyi keşfetmeye çalışabilir ancak (Kant 2006: 31; 2007: 42). Bu ilke, Kant'a göre, kozmopolitanizm olabilir.

Kant'ın (2006: 31-34; 2007: 42-44) dokuz önermeden oluşan risalesindeki ilk üç madde tanımlayıcıdır: Bir yaratığın tüm doğal yeteneklerinin nihayetinde kendi amaçlarına uygun şekilde gelişeceğini, insandaki akıl yeteneklerinin tam olarak bireyde değil, ancak türde gerçekleşebileceğini ve doğanın, insanın hayvani varlığının ötesindeki her şeyi kendi akıyla yaratmasını istediğini tanımlar. Bu, tüm canlıların içsel amaçlarına yöneldiğini ve akıl sahibi insanın, diğer canlılardan ayrılarak, amacını ancak bir tür varlığı olarak gerçekleştirebileceğini öne süren teleolojik bir anlayışı ima eder. Tür varlığı olmak bakımından bir neslin mutluluk ve esenliğe erişmek konusundaki gayreti, diğer nesiller için de kullanılacak bir birikim olacaktır.¹⁶ Bu nedenle tür olarak insanın amacı, birey olarak insanınkinin ötesine uzanmakta ama her birey de eylemleriyle kendi dünyasına ve türün sahip olduğu birikime katkı yapmaktadır. Kant'ın kozmopolitan bir amaca yönelen tarih anlatısının devam eden üç önermesi, insanların bir arada yaşamasının nedenlerine ve koşullarına ilişkindir. Buna göre, "[y]eteneklerin gelişmesini gerçekleştirmek için

---

¹⁵ Kant'ın bu eserini alıntılarken temelde Uluğ Nutku tarafından yetkilikle Türkçeye kazandırılmış 2006 tarihli metni kullandım. Fakat hem karşılaştırma amacıyla hem de çevirinin bazı noktalarda yeterli olmaması nedeniyle 2007 tarihli İngilizce metni de takip ettim. Okuyucunun aynı satırları eserin iki biçiminden de izleyebilmesi için bu iki metne de gönderme yapacağım.

¹⁶ Felsefi bir spekülasyon olarak, ikinci önermenin akla Karl Marx'ı getirdiğini anımsatmak isterim. Marx (2005: 114), insanın bir tür varlığı olarak tanınması konusunda öncülü Kant ile aynı kanıda gözükmektedir. Fakat daha çarpıcı olanı, Kant ile Marx'ın "akıl kullanımına yönelik doğal yeteneklerin" ancak türde gelişebileceği düşüncesinde de yan yana geliyor oluşudur. Bkz. Marx 1979: 654-657.

doğanın kullandığı araç toplumdaki antagonizm[adır]; öyle ki, sonunda bu antagonizm[a] yasaya uygun bir düzenin nedeni olur" (Kant, 2006: 34-37; 2007: 44-46). Kant'a göre, insanın "toplumdışı toplumsallığı", yani toplumsallaşma eğilimi ile kendini farklılıklarıyla ayırma isteği, kişileri yaratıcı olmaya ve yeteneklerini geliştirmeye teşvik ederken, aynı zamanda toplumu oluşturacak ve birlikte yaşamayı mümkün kılacak ilkesel zemini oluşturur. İnsanların bu çatışmalı birlikteliğinin¹⁷ adalet ilkeleri doğrultusunda yönetilmesi için de yurttaşların bir anayasal devlet çatısı altında bir araya gelmeleri gerekecektir.

Öyleyse şunu sorabiliriz: Anayasal devlet, insanlığın özgürlük kavramı çevresinde oluşan tüm sorunlarını geride bırakmak için yeterli midir? Kant'ın bu soru karşısındaki yanıtı şüpheye yer bırakacak nitelikte değildir: "Yetkin bir yurttaşlık anayasasının yapılması sorunu başka devletlerle yasal, ilkeli bir dış ilişki sorununa bağlıdır ve ikincisi çözülmeden birincisi de çözülemez" (Kant 2006: 39; 2007: 47). Bu önerme, düşünürün kozmopolitanizm bahsinde en çok kullandığı ve daha sonra konuya ilişkin yazacağı eserlerde sıklıkla dile getireceği bir soruna işaret etmektedir: devletlerin ülkeleri dışında her şeyi yapmalarının önüne geçilmedikçe ve dış egemenlikleri sınırlanmadıkça adil bir anayasanın yapılması olanak dışıdır. Kant'ın kozmopolitanizme ve kalıcı barışa yönelmesinin ardındaki neden, tam da bu çıkarımdır. Devletlerin kendi anayasalarında –devletin kendisi ve kurumları da dâhil- tüm siyasal aktörlerin haklarını ve yetkilerini belirleyip dış ilişkilerinde hiçbir sınırlamaya tabi olmaksızın eylemde bulunması acımasız savaş politikalarına neden olduğu gibi, iç politikada da bir barış ve adalet ortamının gelişmesinin önünde engel olarak durmaktadır. Zira Kant (2006: 41; 2007: 49-50) için savaş durumu insanlığın sahip olduğu yetileri tam olarak geliştirebilmesinin önündeki en büyük engeldir. Dolayısıyla bir halkın kendi devleti içinde anayasal bir düzen kurması barış için yeterli olmayacaktır. Gerek ekonomik gerekse kültürel olarak bütünleşmeye doğru

---

¹⁷ Kant'ın insani alanda çatışmanın verili olduğu konusundaki inancını tartışan daha ayrıntılı bir çalışma için bkz. Lutz-Bachmann 1997: 60; Ferguson 2012.

ilerleyen uluslararası alanda da yasaya dayalı bir düzenin tesis edilmesi, insanlığın (bir tür olarak) ortak gelişimi için zorunludur.

Kant'ın tarih felsefesinin bir parçası olarak sunduğu bu metin, düşünürün siyaset teorisinin hangi temel önermeler üzerine kurulduğunu özetlemesi bakımından son derece önemli. Öyle ki, doğanın kendi zorunluluklarının aşılmasını bizzat onun rasyonelitesini anlayabilen insan üzerinden sağladığını; “toplumdışı toplumsallık” tezi sayesinde insanlar arasındaki çatışmanın ‘doğal’ ve –hatta insanın kendi kendisiyle de çatışıyor olması nedeniyle- hiçbir zaman tam anlamıyla yok edilemeyecek bir olgu olduğunu; siyasetin temel probleminin adil bir anayasanın nasıl kurulabileceğini araştırmak olarak saptandığını ve bu kuruluşun ancak kozmopolitan bir düşünce zemininde mümkün olabileceğini kavriyoruz. Bu önermeler bütünlüklü (ve teleoloji tartışmasından bağımsız) olarak ele alındığında Kant'ın siyasal ontolojisini oluşturmakta ve düşünürün daha sonra yazacağı diğer siyasal metinleri anlamak bakımından kilit bir önem taşımaktadır.¹⁸ Öyleyse bir adım geri çekilip sormakta sakınca yok: İnsanlığın tarihinin akışı içinde izleyebildiğimiz nihai amacı nedir? Eğer insanlık kozmopolitan bir geleceğe doğru

---

¹⁸ Hüseyinzadegan'ın (2022: 54) Kant'ın “ideal olmayan siyaset felsefesi” için belirleyici olduğunu belirttiği teleoloji tartışmasını bu çalışmanın sınırlarını fazlasıyla aştığı ve başka bir makalenin konusu olmayı hak ettiği için ayrıntılandırmıyorum; literatürde bu konuda geliştirilmiş farklı yaklaşımlar bulunduğunu belirtmekle yetiniyorum. Örneğin, Georg Simmel (2007: 176) Kant'ın doğa içinde işleyen bir amaçlılığı savunduğunu ve bunun biz modern insanlar için kabul edilmesi güç bir durum ortaya çıkardığını savunurken, Katrin Flikschuh (2000: 188-189-vurgu bana ait) nihai amaç olarak barış fikrinin uluslararası ilişkilerin anarşik anlaşılma biçimini eleştirmek ve kendi politika önerilerini temellendirmek için *varsayıldığını* iddia etmektedir. Konu üzerine aydınlatıcı çalışmalar yapan Pauline Kleingeld (1999: 59, 64, 66-67) ise teleolojinin Kant için düzenleyici bir fikir ve akılsal bir kategori olarak ele aldığına işaret etmekte ve insanlığın öğrenme süreci konusunda bir tür felsefi tutarlılık sağladığına dikkat çekmektedir. Kleingeld (2001: 218-219), daha sonraki bir çalışmasında analitik bir ayrım yapar. Buna göre Kant, dünyaya bütünsel olarak yaklaştığında yasalar çerçevesinde işleyen düzenli ve amaçlı bir yapı görürken faillerin eylemleri söz konusu olduğunda olumsuzluğu göz önüne almaktadır. Kleingeld'in aktörler ile özgür eylem arasındaki ilişkiyi vurguluyor olmasında kayda değer bir bakış açısı olduğunu teslim etmek gerekir. Gary Browning (2011: 8) de Kleingeld'in savını takip eder görünmekte ve Kant'ın tarih felsefesinin rasyonel biçimde amaçlarını belirleyebilen yaratık olarak insan kurgusu ile uyum içinde teleolojik olduğunu savunmaktadır. Kaan H. Ökten (2006: 125-136) de benzer bir noktaya dikkat çekmek suretiyle, doğanın Kant için bir zorunluluk bağıntısı kurduğunu ve insanın akıl yoluyla bu zorunluluğu kavramasının onu eleştirel felsefenin içine dâhil ettiğini iddia etmektedir.

adım atıyorsa, bu yürüyüşün temel ilkesini ne olarak belirliyor Kant? Bu sorulara “barış” yanıtını vermek uygun görüldüğü gibi yaygın bir eğilim de. Fakat daha geniş bir perspektiften bakarak ve barışın Kant için taşıdığı önemi göz ardı etmeksizin Kant'ın insanlığa tarihsel olarak atfettiği amacın özgürlük olduğunu iddia etmek pekâlâ mümkün. Düşünür için savaşın ve kaosun insanlık için *ortak kötüyü* (*summum malum*), barışın ve düzenin ise *ortak iyiyi* (*summum bonum*) temsil ettiğine şüphe yok (Riley, 1982: 159-160). Fakat bu ortak iyinin neye hizmet ettiğini yeniden soralım. Yukarıdaki tartışmanın da gösterdiği üzere, barış ve düzen (kendinde amaç olmanın ötesinde) özgürleşmeyi sağlayacak (ahlaki) yetelerimizin gelişimi için, yani kendi kendimizi belirlememiz anlamındaki özgürlük bakımından elzemler. Daha açık söylemek gerekirse, barış ve düzen Kant için nihai amaç olmaktan ziyade özgürlük bakımından araçsal bir değer taşımaktalar.¹⁹ Tıpkı aşağıda ele alacağım devlet ve kozmopolitan federasyon düşüncesi gibi.

3. Kozmopolitan bir Proje olarak Cumhuriyet

Kant'ın kozmopolitan projesi, tarih ve ahlak tartışması yoluyla ortaya koyduğu siyasal ontolojisinde kendini göstermeye başlamış ve felsefi bir tasarım olarak görünür hale gelmiştir. 1793'te yayımlanan “Yaygın bir Söz Üstüne: Teoride Doğru Olabilir, Ama Pratikte İşe Yaramaz” (Kant 2007; 2010) adlı denemesi ise bu projenin ana hatlarını ve kurumsal çerçevesini belirlemeye, tartışmaya hasredilmiştir.²⁰ Düşünür bu bağlamda teori ve pratik arasındaki ilişkiyi üç farklı düzeyde incelemektedir: bireysel düzey ve ahlaki alan, devletlerin esenliği ve siyasal alan, insanlığın esenliği ve kozmopolitan alan (Kant 2007: 63; 2010: 21). Bu metnin önemini iki nedene dayandırabiliriz. İlk olarak, Kant burada daha sonra *Ahlak*

---

¹⁹ Ripstein (2009: 232-233), son derece isabetli biçimde, düzeni ve barışı sağlama işleviyle donatılmış kamu otoritesinin yurttaşların özgürlüklerini hayata geçirebilecekleri koşulları ve kamusal alanları yaratma *ödevinin* olduğunu altını çiziyor.

²⁰ Bu çalışmada Kant'ın metninin 2007 tarihli İngilizce çevirisi esas alınmıştır. Fakat karşılaştırma ve çevirilerin yerindeliğini gözetmek bakımından 2010 tarihli Türkçe çeviriye de başvurulmuştur. Bu makale bundan sonra “Teori ve Pratik” olarak kısaltılarak kullanılacak ve metnin hem İngilizce hem de Türkçe çevirilerine gönderme yapılacaktır.

Metafiziği'nde ve "Ebedi Barış"ta ayrıntılı olarak karşılaşacağımız özgürlüğü güvence altına alan üç katmanlı düzen tasarımının açık (ve doğrudan Hobbes ve Mendelsohn gibi muarızlarından kendisini ayıracak) biçimde ortaya koymuştur. İkincisi ve daha önemlisi, Königsbergli filozof kendi kendinin efendisi olmak anlamındaki özgürlük anlayışının evrensel ahlak ilkeleriyle uyumu üzerine kurulu özgün cumhuriyetçiliğini burada biçimlendirmeye başlamıştır. Agnes Heller'in (2010: 174) çarpıcı ifadesiyle Kantçı cumhuriyet, "[ö]zgürlükteki artmanın ihtiyaçlardaki çoğalmanın gerisinde kalmasını engelleyecek" kurumun ta kendisidir.²¹

Kant, cumhuriyetçilik kavrayışını Thomas Hobbes'un siyaset felsefesini ve toplum sözleşmesi anlayışını karşısına alarak şekillendirir. İnsanlar pratik aklın bir varsayımı olarak düşünülebilecek doğa durumundan toplum sözleşmesiyle çıkarlar ve insanların birleşmiş iradeleri sonucunda sivil durumun gereği olan haklar tesis edilir. Königsbergli filozof, tüm Rousseaucu eğilimlerine rağmen, sözleşmeyi pratik aklın bir gerekliliği olarak ele alarak toplum sözleşmesi anlayışını gönüllülük üzerine inşa eden öncülünden ayırır.²² Buna göre meşru bir devletin yurttaşları ile ilişkisi üç ilke üzerine kurulmalıdır: insan olmak bakımından toplumun her üyesinin özgürlüğü, uyruk olmak bakımından toplumun her üyesinin eşitliği ve yurttaş olmak bakımından cumhuriyetin tüm üyelerinin bağımsızlığı (Kant 2007: 74; 2010: 34). Böylece bir sözleşme ile kurulan devlet (ahlak felsefesiyle de doğrudan bağlantılı biçimde) her bireyin *özgürlüğünü* ortak iyi adına sınırlayacak ve evrensel bir yasanın geçerliliğini sağlayabilecektir. Düşünürün ele aldığı ilkelerden özgürlük, herkesin kendi iyi hayat kavrayışına ve kendi belirlediği hedeflere ulaşmak için yaşamasını; *paternalist* bir devlet yapısına tabi olmamasını anlatır (Kant 2007: 74;

---

²¹ Kant'ın bu cumhuriyetçi bakış açısının kökeninde Jean Jacques Rousseau'nun bulunduğunu belirtelim. Ayrıntılı bir okuma için bkz. Riley, 1982: 156-157.

²² Konuya ilişkin ayrıntılı bir tartışma için bkz. Kersting 1992; O'Neill 2012. Toplum sözleşmesinin gerçekleşmiş bir olgu yerine pratik aklın bir gerekliliği olması, onu Kant'ın ahlak anlayışında temellenen özgürlük idealiyle uyumlu hale getirmekte ve dahası "kendisinden hareketle her türlü adaletsizliğe karşı çıkabileceğimiz ve kendisine başvurarak mevcut yasaların adil olup olmadığını test edebileceğimiz eleştirel bir duruş noktası" sunmaktadır (Çörekçioğlu 2010: 5).

2010: 34-35). Dolayısıyla devletin, herkesin ahlaki özne olmak bakımından sahip olduğu kendi kendine yasa yapabilme (kendi kendisinin efendisi olabilme) kapasitesini öncelikli olarak koruması ve gözetmesi gerekmektedir. Daha açık söylemek gerekirse, Kant'ın devlete biçtiği rol biçimlendirici olmaktan ziyade koruyucudur. Öte yandan devlet, meşruiyetini yurttaşların rızasından aldığı için koruyucu otoritesini istediği gibi kullanma serbestliğine sahip olmadığı gibi kamusal alanda dile gelen eleştiri ve kanaatleri dikkate almalıdır.

Yine özgürlük kavrayışıyla yakından ilişkili olan *eşitlik ilkesi* ise toplum sözleşmesi ile inşa edilen yasanın ve hakların herkesi eşit biçimde bağladığını; genel bir yasa yoluyla tüm insanların özgürlüğünün birbirine uyumlu olarak sınırlandığını ifade etmektedir (Kant 2007: 75-76; 2010: 35-37). Böylece herkesin özgürlüğü ve hakları kuvvetler ayrılığına dayalı bir cumhuriyet içinde güvence altına alınmış, korunmuş ve uyumlaştırılmış olacaktır. Kant'ın insan olmak bakımından sahip olunan özgürlük ve bir toplumun/devletin parçası olmak bakımından sahip olunan eşitlik ilkeleri, en temelde, bir ortak dünyanın hangi temeller üzerine kurulabileceğini sorunsallaştırmakta; hukuk önünde eşitlik/hukukun üstünlüğü anlatısı kurmaktadır. Düşünür bu ilkeyi tartışırken önemli bir saptama yapmaktadır: *doğuştan gelen haklar* ancak ve ancak sivil durumun tesisi ve bu sayede özgürlük ve eşitlik ilkelerinin yaşama geçirilmesi sonrasında mümkün olabilir (Kant 2007: 76; 2010: 36 –vurgu bana ait-). Dolayısıyla Kant için doğal hak nosyonunun doğadan değil, bizatihi sivil durumdan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Bu durum doğal hukuk geleneği için de önemli kırılma noktasına işaret etmektedir. Doğuştan gelen hakları –veya yaygın olarak kullanıldığı biçimde doğal hukuku- ortaya çıkaran doğa ya da tanrı gibi metafizik bir kaynak değil, doğrudan doğruya sözleşme ile tesis edilen kökensel yasadır.²³ Bu durumda doğal hakların korunması

---

²³ Höffe (2006: 95) Kant'ın doğal hukukun şu üç tartışmalı formülasyonunu bir kenara bıraktığını belirtir: verili dünyada hakkın/adaletin kaynağı olarak doğal hukuk (kozmojik doğal hukuk); ilahi emir olarak doğal hukuk (teolojik doğal hukuk); insanın özü olarak doğal hukuk (antropolojik doğal hukuk).

ve bir ihlal durumunda yaptırım uygulanması sorunu da metafizik ölçütlerin ötesine geçerek siyasal alanın çözeceği bir problem haline gelir.

Kant'ın buradaki müdahalesinin yalnızca doğal hukuk etrafında gerçekleşen teknik bir tartışmayla ilgili olduğu sanılsın. Doğuştan gelen haklar ile sözleşmeyle kurulan cumhuriyet arasındaki bağa işaret etmenin iki önemli sonucu bulunuyor. İlk olarak, böylece doğa ile yasa arasındaki karşıtlık özgürlük ve eşitlik kavramları yoluyla ortadan kaldırılmış ve (deyim yerindeyse) doğal hukukun aşınan "itibarı iade edilmiş olmaktadır" (Höffe 2006: 95). Doğal haklar ile toplum sözleşmesinin meydana getirdiği siyasal düzen arasında tam da insanın yasa yapabilen aklı üzerinden kurulan bir bağıntı tesis edilmektedir. Dahası, Kant'ın "doğuştan gelen haklar" ile eşitliği ve özgürlüğü garanti altına alan cumhuriyet arasındaki bağı vurgulamasında Hannah Arendt'in (2014) bir buçuk yüzyıl sonra insan haklarının açmazlarını dile getirirken işaret ettiğine benzer bir ima yatmaktadır.²⁴ Kozmopolitan hak nosyonunu da içerecek vazgeçilmez haklar ancak ve ancak cumhuriyetçi bir anayasa tesis edildikten sonra anlam kazanabilir. Dolayısıyla Kant, özgürlüğün basitçe kişisel alana hapsedildiği liberal denklemin dışına çıkmakta ve özgün cumhuriyetçiliğini eşitlik ve özgürlüğün aynı anda mümkün kılınacağı bir anayasal düzen içinde tarif etmektedir. Kozmopolitan hak ancak cumhuriyetçi bir anayasal düzen ile birarada varlık kazanabilir.

Kant'ın cumhuriyetçiliğinin temel bileşenleri hukukun üstünlüğü, temsili demokrasi ve güçler ayrılığı olarak saptanabilir (Kant 2007: 80; 2010: 41; McCarthy 1999: 189). Böyle bir yapı içinde yurttaşların hakları anayasaca güvence altına alınmıştır ve yurttaşlar yasaların yazarları olarak kabul edilirler. Cumhuriyet ile halka ait olan egemenlik hukuksal bir kişide somutlaşır ve ortak ilgiler çerçevesinde bir yönetim kurulur. Bir 'hak toplumu' olarak Kant'ın cumhuriyeti, gereksinimler

---

²⁴ Onsekizinci yüzyılda yasanın kaynağının tanrıdan ve törelerden koparılmasını övdükten hemen sonra "siyasi bir yönetimin" korumasını yitirmenin vazgeçilmez olduğu kabul edilen "insan haklarını yitirmek" ile özdeş olduğuna dikkat çekiyordu Arendt (2014: 303-309): "Dünya, insan olmanın soyut çıplaklığında kutsal hiçbir şey bulmamıştır".

çerçevesinde bir araya gelmiş bir dayanışma topluluğu olmak yerine kendisini böyle eğilimlerden korumak isteyen, beraber eyleyen insanların oluşturduğu bir bütündür (Kersting 1992: 345; Maliks 2009: 439-441). Kant güçler ayrılığını koruması nedeniyle temsili demokrasiyi doğrudan demokrasiye tercih etmektedir; temsil ve güçler ayrılığı cumhuriyetin ayırt edici nitelikleridir.²⁵ Bir anlamda cumhuriyet, kendi kendinin efendisi olmak anlamında özgürlüğün gerçekleştirilebileceği siyasal ve toplumsal bağlamın adıdır.

“Teori ve Pratik”te de işaret edilen bu katmanlı cumhuriyetçilik kavrayışına göre, tikel yurttaşın hakları uluslararası ve kozmopolitan bir hak düzenlemesinin yapılmadığı hiçbir durumda tam anlamıyla güvence altına alınamaz. Dolayısıyla düşünürün cumhuriyetçi anayasaların varlığını sadece devletlerin savaşmasının önünde bir engel olarak görmediğini, dünyaya yayılan bir cumhuriyetçilik anlayışının teker teker her bireyin haklarını tam anlamıyla kullanabileceği bir düzen yaratmaya yöneldiğini çıkarsamak mümkündür. Kant'ın cumhuriyetçiliği bu çerçevede zorunlu olarak kozmopolitandır. Kersting'in (1992: 361-362) işaret ettiği gibi, Kant'ın hak kavrayışı liberal anlayışın ötesine geçer ve bir dünya cumhuriyetinin ortak yurttaşları gibi davranma ve muamele görme durumunda somutlaşır. Düşünürü siyaset teorisi bakımından biricik bir pozisyona yerleştiren bu nitelik, hakları garanti altına alınmış bir (cumhuriyet) yurttaş(ı) olmanın yeterli bir politik hedef ve kazanım olmadığını; bu hakların evrensel olarak tanınmadığı bir durumda pek de anlamlı hale gelemeyeceğini hatırlatmaktadır. Hak ve özgürlüklerin koşulsuz olarak güvence altına alınacağı bir siyasal düzenin üzerinde duracağı ilke ve bileşenler ise böylece devletler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesini gerektirecektir.

4. Bir Barış Projesi olarak Kozmopolitanizm

---

²⁵ Düşünürün cumhuriyetçiliğin karşısına koyduğu alternatif ise despotik rejimlerdir. Doğrudan demokrasi, kuvvetler ayrılığı ilkesini hayata geçirmede için despotik rejimler sınıflamasına dâhil edilir (Archibugi 1995: 445).

Kozmopolitanizmin temelinde özgürlüğü koruyan belirgin bir yasa ve cumhuriyet kavrayışı bulunuyorsa, üstelik böyle bir cumhuriyet tasarımının tek bir ülkede hayata geçirilmesi özgürlüğü korumaya yetmiyorsa akla şöyle bir soru geliyor: Özgürlüğü güvence altına alacak cumhuriyetçi rejimlerin çoğalacağı ve barışın kalıcılışacağı bir gelecek hangi ilkeler üzerine inşa edilebilir? Bir adım daha ileri gidersek, böyle bir cumhuriyetçilik ve barış kaygısı aynı zamanda bir dünya devletinin kurulmasını gerektirir mi? Kant'ın en bilinen eserlerinden biri olan "Ebedi Barış" makalesi bu sorulara yanıt arayan bir metin olarak okunabilir.²⁶ Filozofumuzun başlığa taşıdığı kalıcı barış meselesinin ise Aydınlanma filozofları için hiç de yabancı olmadığını altını çizmek gerekir.

Başta Jean-Jacques Rousseau ve Abbé de Saint Pierre olmak üzere önde gelen Aydınlanma filozoflarında ele alınan ebedi barış projeleri, birer sözleşme biçiminde tasarlanmıştır. Fakat bu felsefi risaleler, savaşı devletler arasındaki ilişkilerin doğal bir parçası olarak gören ve bu nedenle devletlerin savaş ve barış durumlarındaki eylemlerini düzenleme gayretinde olan uluslararası hukuk metinlerinden savaşı kategorik olarak reddetmeleri nedeniyle ayrılırlar (Brown 2009: 92).²⁷ Dahası, tüm bu projeler Aydınlanma içindeki güçlü bir düşünme biçimini, devletlerin ahlaki özneler olarak kabulünü esas almaktadırlar. Kendinden önceki kalıcı barış projelerini dikkate alan ve bunlarla benzerlikler sergileyen Kant'ın özgürlüğü, tüm aydınlanmış yurttaşları muhatap almasıdır (Bohman & Lutz-Bachmann 1997: 2;

---

²⁶ Bu çalışmada Kant'ın metninin 2007 tarihli İngilizce çevirisi esas alınmıştır.

²⁷ Bunun en iyi örneklerinden biri olan Abbé de Saint Pierre'in 1729 yılında yayımlanan projesi temelde beş ilkeye dayanmaktadır: her egemen devletin tek bir oy hakkının bulunduğu bir devletler birliğinin kurulması; uluslararası alanda güç kullanımının tamamen yasaklanmasından önce söz konusu birliğin kabul edilmiş normları ihlal eden devletlere ortak kararlarla meşru müdahale hakkı; egemen eşitlik gereği, devletlerin iç işlerine birlik tarafından müdahalenin yasaklanması; birlik üyesi bir devlette ayaklanma olması durumunda rejimin birlik tarafından yeniden tesisi (Archibugi 1995: 438). Kant (2007: 47-48), kendi barış projesini açıklarken Saint Pierre ve Rousseau'nun adlarını olumlu bir çerçevede anıyor olsa da bu filozofların devletlerin arasındaki ilişkileri düzenleyecek ve onlara doğrudan yaptırım uygulayacak bir kurumsal yapının gerekliliğini ve temel bileşenlerini tartıştığını, ama Kant'ın en temel kaygısının devletlerin kendi içlerinde özgürlükleri koruyacak cumhuriyetçi kurumları inşa etmeleri ve uluslararası işbirliklerinin bu özgürlükler için taşıdığı anlamın altının çizilmesi olduğunu akıldan çıkarmamak gerekir (Brown 2009: 92-93).

Wood 1998: 61). Metnin bir barış antlaşması gibi bazı ilkesel maddelere sahip olması metaforik olarak değerlidir ve onu kendisinden önce başlamış olan bir felsefi tartışmanın parçası haline getirmektedir şüphesiz. Öte yandan Kant'ın metni daha yakın incelendiğinde göze çarpan “açık uçlu sorular” ve metnin ekinde yer alan uzun felsefi temellendirmeler, okuyucuyu (başka bir deyişle, seslendiği yurttaşları) kendisini sorgulamaya ve dolayısıyla kamusal bir tartışmaya davet etmektedir (Wood 1998: 66).

Kant'ın (2007: 93-96) barış risalesinin başlangıç maddelerinden “küçük ya da büyük, hiçbir bağımsız devlet[in] miras, satın alma, hediye etme ve değiş-tokuş yoluyla başka bir devlet tarafından elde edileme[yeciğini]” belirten, “borç nedeniyle egemenliğin sınırlanamayacağını” işaret eden ve “başka bir devletin anayasasına veya hükümetine zorlayıcı müdahalede bulunma[yı]” yasaklayan hükümler devletlerin (içlerindeki çekişme ve siyasal mücadele ne kadar yoğun olursa olsun) uluslararası alanda tek bir aktör olarak hareket etmekte ve tek bir özne olarak tanınmakta olduğunun altını çizmektedir.²⁸ Tam da bu nedenle ahlaki bütünlüğe ve tutarlılığa sahip olması beklenen bu aktörler arasındaki ilişkinin kuralları belirlenmelidir. Kamunun denetiminden bağımsız, gizli anlaşmaların yapılmasını ve geçerliliğini reddeden, gelecekteki bir barışı olanaksız hale getiren herhangi bir düzenlemenin yapılamayacağını salık veren ve kalıcı orduların kaldırılmasını öngören diğer başlangıç maddeleri ise doğrudan kamuya seslenmekte ve aleniyet vurgusunu odağına yerleştirmektedir. Buradan çıkarılacak en önemli sonuç, devletlerin egemenliği kullananların malı olmadığıdır (Mertens 1996: 330). Dolayısıyla egemenler (veya hükümetler) devletleri yönetirken ya da politikalara biçim verirken hiçbir denetime tabi değilmişçesine ve sorumluluktan azade hareket edemezler. Kısacası “Ebedi Barış”ın başlangıç maddeleri, sadece uluslararası alanda

---

²⁸ Lutz-Bachmann (1997: 68, 72) Kant'ın insanlar/bireyler ile devletler arasında kurduğu analoginin nedenlerini çok isabetli biçimde tespit etmektedir: devletler de bireyler gibi kolektif bir irade ortaya koymak suretiyle yeni bir yasal düzen oluşturma yetisine sahiptirler. Bununla birlikte insanlar arasında yapılan bir toplum sözleşmesi devleti kurarken, devletler arasında benzer bir uzlaşının gerçekleşmesi durumunda barışı garanti altına alan yeni kurumlar oluşmaktadır.

eylemde bulunan aktörler olarak devletlerin arasındaki ilişkinin yasal çerçevesini çizmek yerine devletleri yönlendiren karar vericileri denetleyecek (Kantçı bir ifadeyle yargılayacak) yurttaşlara yol göstermekte ve kendi özgürlüklerinin akıbeti konusunda onları uyarmaktadır.

Başlangıç maddelerinden hemen sonra gelen “tanımlayıcı maddeler” ise ebedi barışın sürdürülmesini sağlayacak kurumsal yapının bileşenlerini açıklamaktadır. Buna göre “her devletin anayasası cumhuriyetçi olmalı”; “uluslararası hukuk bir özgür devletler federasyonuna dayanmalı” ve “kozopolitan hak, evrensel konukseverlik sınırları içerisinde tutulmalıdır” (Kant 2007: 99-105). Kant’ın söz ettiği ilk kurumsal gerekliliğin gerekçesi açıktır: Daha önce de belirttiğim gibi, yalnızca cumhuriyetçi anayasa kişilerin sadece kendi rızalarına dayalı olarak hayata geçirilen yasalara itaat etmeleri anlamına gelen “dışsal ve meşru özgürlüğü” tam anlamıyla garanti altına alacaktır. Üstelik meşruiyetini yurttaşların özgürlüğünden alan ve yaşayan bir kamusal barındıran cumhuriyetlerin savaşa girmesi başka tür rejimlere kıyasla daha güç olacaktır.

Uluslararası düzeni barışçıl hale getirecek “devletler federasyonu” önerisinin içeriği konusunda ise iki yıl arayla kaleme alınmış “Teori ve Pratik” metni ile “Ebedi Barış” risalesi arasında tamamlayıcı bir ilişki olduğunu teslim etmek gerekir. Kant (2007: 91-92; 2010: 55) “Teori ve Pratik”te cumhuriyetlerin varlıklarını sürdürmelerini sağlayacak güven ortamının “sonu gelmeyen savaşlar”la sınanması durumunda yurttaşların güvenlik uğruna “kozopolitan bir devlet” kurulmasına meyledebileceğini ve bunun “despotizmin en korkunç biçimini” tesis edebileceğini belirtmektedir. Normatif ve betimleyici (bir başka deyişle, teori ve pratik) bakış açıları arasındaki gerilimi çarpıcı biçimde ortaya koyan bu önerme açıkça şunu söylemektedir: Yurttaşlar bitmeyen savaşlar nedeniyle köşeye sıkıştıklarında güvenlikleri uğruna bir dünya devleti projesine yönelirlerse, bu en kötü olasılık karşısında kötünün iyisini seçmek olur. Fakat anlaşılacaktır ki böyle bir dünya devleti güvenliği sağlarken insanların özgürlüklerini ellerinden alacak bir

tiranlıktan başka bir şey olmayacaktır.²⁹ Dolayısıyla Dante'nin barış ve huzur ortamı için vazgeçilmez olduğunu belirttiği bir dünya devleti, hem teker teker yurttaşların özgürlüğünü hem de onların meydana getirdiği cumhuriyetlerin özgürlüğünü tehlikeye atacağı için hiçbir koşulda kozmopolitan kurumsal tasarımın bir parçası olmamalıdır Kant'a göre. Böylece Kant'ın asıl sorusunun "ebedi ev sürdürülebilir barışın nasıl sağlanacağı" olmadığı, barışın son kertede özgürlük için araçsal bir değer taşıdığı ortaya çıkar. Eğer barış Kant için kendinde bir amaç, bir erek olsaydı, düşünürün "korkunç" ve "despot" sözcükleriyle tasvir ettiği dünya devleti de elbette bir seçenek haline gelirdi. Oysa özgürlüğü odağına yerleştiren kozmopolitan perspektif için geçerli olabilecek normatif ufuk, devletlerin yurttaşlarının onayı ve ortak iradesi ile adalet ilkelerini hayata geçirmek üzere oluşturacakları bir federasyondur.

İşte bu bağlamda "Ebedi Barış"ın ikinci tanımlayıcı maddesi, uluslararası hukukun özgür bir devletler federasyonuna dayanması olarak tarif edilir. Devletler, güvenliklerini sağlamlaştırmak uğruna ve yurttaşlarının özgürlükleri savaşlar (veya savaş tehditleri) ile sarsılmasın diye bir federasyon oluşturmalarıdır (Kant 2007: 102). Burada iki noktanın altını çizmekte yarar var. İlk olarak, Kant'ın "federasyon" sözcüğüyle işaret ettiği siyasal düzen, bugün anladığımızdan hayli farklıdır. Ondokuzuncu yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen siyasal dönüşüme kadar federasyon, küçük ölçekli cumhuriyetlerin egemenliklerini kaybetmeden ittifak yaptıkları kurumsal düzenlemeye verilen addır (Riley 1973: 93-95). Dolayısıyla Kant'ın kozmopolitan düzen fikri, ulus-devlet ölçeğinde kurulan cumhuriyetlerin sürdürülebilir barışa ulaşmak için bir dünya federasyonu ile aşılması olarak anlaşılabilir. Aksine, bireyin özgürlüğünün korunacağı daha küçük cumhuriyetlerin, kendi kolektif özgürlüklerinden ödün vermeksizin birarada (yani

---

²⁹ Dikkatli bir okuyucu, Kant'ın buradaki müdahalesinin onsekizinci yüzyılda hâkim olan cumhuriyetçi bakış açısına ne kadar uygun olduğunu fark edecektir. Amerikan Devrimi sonrası gerçekleşen anayasa tartışmaları sırasında Federalistler tarafından aksi savunulana ve ispat edilene kadar cumhuriyet rejimi, sadece küçük ölçekli siyasal topluluklara uygun olarak kabul edilmiştir. Ayrıntılı bir tartışma için bkz. Sezer ve Başkır 2022.

barış içinde) yaşayabilmesinin yolunu gösterir kozmopolitan proje. İkincisi, kozmopolitanizminin simgelerinden biri barış olsa da bir uluslararası hukuk tartışması değildir okuduğumuz.³⁰ Kant (2007: 103), Grotius'un başını çektiği uluslararası hukuk teorisyenleri ile kendi teorisi arasında bir fark gözetmekte ve uluslararası hukuk teorisyenlerinin "önerdiği diplomatik ya da felsefi olarak formüle edilmiş kuralların hiçbir yasal bağlayıcılığı olmadığını; bu nedenle de devletlerin [askeri saldırganlıkları engelleyecek] hiçbir dışsal sınırlamanın konusu haline gelmediğini" belirtmektedir. Devletleri hukuk özneleri olarak kabul edecek ve onların dışsal sınırlarının saptanmasını sağlayacak bir cumhuriyetçilik, bu noktada tek çözüm olarak sunulmaktadır. Lutz-Bachmann'ın (1997: 69) da dikkat çektiği gibi, devletler Kant'ın önerisi doğrultusunda egemenlik haklarından vazgeçmezler; feragat ettikleri tek şey savaş açma haklarıdır. Böylece çatışmalar hukuk tarafından kuşatılacak ve bir haklar sistemi içinde ele alınmak suretiyle yürütülebilecektir. Höffe'nin (2002: 179) "dünya çapında cumhuriyetçilik" adını verdiği siyasal tavır, Kant'ın kozmopolitanizmine böyle bakabildiğimizde anlaşılır.

Evrensel konukseverliğin sınırları içinde tanımlanacak kozmopolitan hak, bu siyasal düzen tasarımının bugününün değil geleceğinin güvencesidir. Konukseverlik hakkı, bir yabancının başka bir ülkenin topraklarında düşmanlıkla karşılanmaması ve düşmanca muamele görmemesi anlamına gelir (Kant 2007: 105-106; 1996: 121-

---

³⁰ Kant'ın ebedi barış tartışmasının arkasında elbette 1648 Westphalia Antlaşması ile kurulan ve Fransız Devrimi sonrası krize sürüklenmiş olan Avrupa devletler sistemi bulunmaktadır. Grotius'un doğal hukuktan egemenlik hakkına ve uluslararası hukuka uzanan tartışmasının bu döneme ruhunu veren bir önemini olduğunu teslim etmek gerekir. Düşünürün öncülüğünde uluslararası düzen ve uluslararası hukuk konusunda geliştirilen tasarım ve talepler, teorik olarak bir insanlık fikrine ve barışın sağlanması amacına dayanıyor olsa da buradaki asıl meselenin egemen devletlerin güvenliğinin ve meşruiyetinin nasıl sağlanacağıdır. Bu bağlamda egemen devletler potansiyel savaşçılar olarak düşünülmekte, uluslararası hukuk ise daha ziyade farklı savaşçı tiplerini ve bunlara denk düşen savaş biçimlerini tanımlayarak bir normlar sistemi inşa etmeye yönelmektedir. Ayrıntılı bir tartışma için bkz. Haggemacher 2005: 262; Cavallar 2008: 193. Buna karşılık Kant'ın düşüncesi münhasıran uluslararası hukuka odaklanmadığı gibi, herhangi bir "haklı savaş" anlayışına da yer açmaz. (Bu konuda derinlikli bir tartışma için bkz. Schmitt 2006: 169-172; Benhabib 2012: 697-701.) Öte yandan düşünürün savaşların tamamen ortadan kalkacağına dair safça sayılabilecek bir inanca sahip olmadığını da altını çizmek gerekir. Kant siyasal beklentisini sınırlı tutarak devletlerin karşılıklı ilişkilerini bir doğa durumu yerine hukukla çerçevelenmiş bir düzlemde yürütmelerini yeterli bulmaktadır (Ferguson 2012).

122). Bu bakımdan bir insan-severlik (*philantropy*) değil, hak (*right*) meselesidir ve bir tuhaf bir noktada, belki de *liminal* olarak betimlenebilecek bir sınır çizgisinde bulunur: Kozmopolitan hakkın konu aldığı alan, aynı cumhuriyetin yurttaşları olanların birbiriyle ilişkisi değil, farklı cumhuriyetlere mensup kişilerin karşılıklı ilişki ve etkileşimleridir (Benhabib 2004: 26-27). İnsanları birbirinden ayıran sınır, pekâlâ onların karşılaşmalarına da sebep olur çünkü. Kozmopolitan hak bu karşılaşmaların barışçıl olmasına öncülük edecek, ziyaretin içerdiği misafirlik statüsünün ötesine geçmeyecek, farklı kültürel ve siyasal aidiyetlere sahip kişilerin birbirini tanımasına imkan vererek düşmanca duyguların filiz vermesine engel olacaktır.³¹ Böylece insanlığın tüm potansiyellerinin gerçekleşmesine zemin hazırlayabilecek bir kozmopolitan insanlık durumunun ortaya çıkacağını tarih felsefesinde öngören Kant (1996: 121) için ulusal ve uluslararası hukuk düzenlerinin ötesine uzanacak kozmopolitan konukseverlik hakkı, insanlar arasındaki fiziksel ve iletişimsel etkileşimi artıracak; kültürel ve dilsel farklılıklara rağmen birlikte yaşayabilmenin imkanlarını yaratacaktır (McCarthy 1999: 185-189).³² Bu da en özet haliyle şöyle bir anlama gelir: Cumhuriyetçi anayasa ve uluslararası federasyon tüm ahlaki öznelerin özgürlüğünün şimdi ve burada tesis edilmesini mümkün kılarken kozmopolitan hak, bu özgürlüğün geleceğini insanların öğrenme süreçlerine ve kaçınılmaz biçimde birbirimizle paylaştığımız yerküremizin insanlığın ortak mülkiyeti olduğuna işaret ederek kurmaya çalışmaktadır (Kant

---

³¹ Benhabib'in (2004: 28) de işaret ettiği üzere, konukluk hakkı (*Besuchsrecht*) ile sığınmayı da kapsayan sürekli ikamet hakkı (*Gastrecht*) birbirinden ayrılır. Bunlardan ilki geçici bir süreyi kapsarken, diğeri bir yerde kalıcı bir misafirlik statüsünü ifade eder. Kant'ın konukseverlik hakkı konusunda sınırlamalar getirme çabasının nedenleri de ayrıca düşünülmelidir. Mertens (1996: 332-333) kozmopolitan hakkın sınırlı olarak ele alınmasını sömürgecilik karşısında alınan bir önlem olarak açıklasa da Benhabib Kant'a tam da bu konuda itiraz etmektedir: konukseverlik ile kalıcı ikamet arasındaki mesafede kozmopolitanizmin gücü zayıflamakta; çağımızda gördüğümüz kitlesel insan hareketliliğinin yoğunluğu göz önüne alındığında olgusal problemlere çare olmaktan uzaklaşmaktadır.

³² İnsanlar arasındaki farklılıkların korunması kozmopolitan düşüncenin evrensel bir despotizme evrilmesini engelleyen, bireysel özgürlükleri garanti altına alan bir unsurdur. Fakat yazar aynı zamanda Kant için dilsel ve dinsel farklılıkların üstesinden gelmenin olanaksız olduğuna dikkat çekerek (Wood 1998: 63; Mertens 1996: 340-342). Thomas McCarthy'nin (1999: 183) yerinde deyişle "Kant'ın kozmopolitanizmini anlamak için farklılık içinde birlik kavramsallaştırmasını anlamak gerekir".

2007d: 106-107; Waldron 2000: 230).³³ Neredeyse Turgut Uyar'ın "umut"unu akla getirecek biçimde, Kant'ın kozmopolitanizmi de "kaçınılmaz gelecektir" sanki. Zira insanlar barıştan ve hatta haklardan mahrum kalsalar bile insanlık durumuna yakından baktıklarında görecekları en temel şey sınırları belirli olan yerküreden başka evleri olmadığı ve günün sonunda dünyayı birlikte kurdukları olacaktır.

Sonuç

Ahlaki, hukuksal ve siyasal içerimleriyle kozmopolitan düşünce, kavram tarihi boyunca bir "içkin gerilim" ile maluldür. Bu gerilimin bir tarafında normatif ilkeler ışığında kozmopolitan kurumlardan oluşan bir düzen inşa etme eğilimi ("pozitif kozmopolitanizm") bulunurken diğer tarafında ise süregiden siyasal düzen ve sorunlar karşısında adalet kavrayışımız bakımından genişletici müdahaleler yapmayı amaçlayan eleştirel duruş ("negatif kozmopolitanizm") bulunur.³⁴ Bu çalışmada işaret etmeye çalıştığım üzere, Kant'ın kozmopolitanizmi bu içkin gerilimin tek bir yanına yerleştirilmeyi hak etmiyor. Kurumlar ve düzen kurma konusundaki kaygıları açık olmakla birlikte Kant'ın kozmopolitan düşüncesi, en temelde özgürlüğün garanti altına alınmasına ve insanların özgür eylemde bulunma kapasitesinin önünde duran engellerin kaldırılmasına yönelir. Cumhuriyet ve kozmopolitan federasyon gibi siyasal kurumlar, yurttaşlar arasında eşitliği sağlayarak ve hakları güvence altına alarak yurttaşlarının güvenliklerini ve mahremiyetlerini garanti ederler.³⁵

Böylece Kant'ın kozmopolitan siyaset felsefesinde özellikle vurgu yaptığı kurum ve düzenlemelerin tamamı, bireylerin daha özgür olmaları ve kendi özgürlük kapasitelerini daha da genişletmeleri için gerekli araçlara dönüşürler. Kozmopolitan siyaset felsefesi, tam da bu nedenle hem düzen kurma eğilimlerine hem de

---

³³ Yerkürenin insanlığın ortak mülkiyeti oluşu ile ahlaksallığı ve erekselliği birlikte okuyan bir tartışma için bkz. Karagöz Yeke, 2016: 152-154.

³⁴ "Kozmopolitanizmin içkin gerilimi" olarak adlandırdığım bu gerilimi daha önceki çalışmalarımda ayrıntılı olarak ele almıştım. Bkz. Başkır, 2021.

³⁵ Kant'ın yurttaşlık ve cumhuriyet anlayışını bu çerçevede ele alan ve onun imkânlarına olduğu kadar sınırlarına da odaklanan dört dörtlük bir çalışma için bkz. Honig 1993.

genişletici adalet ve özgürlük taleplerine açıktır. Zira Königsbergli filozofun ahlak felsefesinde temellenen özgürlük kavrayışı, kozmopolitan siyaset felsefesi sayesinde sabit, durağan ve düzen yanlısı bir çerçeveden ziyade bu düzenin sürekli olarak sorgulanmasını gerektiren, insan onurunun tehlike altına girdiği her durumda kendisini dünya yurttaşı olarak görebilen insanları siyasal eyleme davet eden talepkâr ve çok yönlü bir bakış açısı barındırır.³⁶ Immanuel Kant'ın kozmopolitan düşüncesi böylece sadece ulusal ve uluslararası hukuku cumhuriyetçi bir anlayışla düzenlemekle kalmaz, aynı zamanda evrensel bir kamusal anlayışı inşa etmeye yönelir. Bu bağlamda kozmopolitan hak, insanların öğrenme süreçlerine ve yerkürenin ortak mülkiyetine dayanan bir geleceği inşa etmeyi hedefler. Eğer sınırlı mekânsal alana sahip yerküreden başka evimiz yoksa ve özgürlük her birimizin nihai amacı ise kozmopolitanizm yalnızca bir barış projesi olmaktan ziyade insanlığın özgürlüğe yöneldiği bir geleceğin kurucu anlatısıdır.

---

³⁶ Bu özgürlük kavrayışını ayrıntılandıran derinlikli bir çalışma için bkz. Bielefeld 1997.

Beyond Peace: Kantian Cosmopolitanism as a 'Philosophy of Freedom'

Summary

Ünsal Doğan BAŞKIR

Asst. Prof. Dr.
Izmir University of Economics, Department of Common Courses, İzmir, TR
ORCID: 0000-0003-0779-1450
dogan.baskir@ieu.edu.tr

Introduction

Immanuel Kant's cosmopolitanism is a central component of his broader philosophical project, particularly in relation to his political, moral, and legal thought. While Kant is renowned for his contributions to metaphysics and epistemology, his political philosophy offers a comprehensive vision for a global order based on the principles of freedom and justice. This vision is most clearly articulated in his essay *Perpetual Peace*, where Kant advocates for a cosmopolitan legal framework that transcends national borders, emphasizing that peace is not an end in itself but a means to secure individual freedom on a global scale.

Kant's political philosophy is rooted in his moral theory, specifically his Categorical Imperative, which demands that individuals act according to maxims that can be universally applied. This moral law is inherently connected to his vision of a just political society, where the principles of republican governance ensure that all citizens live under laws to which they have consented. Kant's theory of republicanism posits that only in such a legal order, based on freedom, can individuals fully realize their moral autonomy. This focus on moral autonomy distinguishes Kant's approach from other philosophers, who emphasized security over freedom.

A key aspect of Kant's cosmopolitanism is the idea of cosmopolitan right, which extends beyond state borders and concerns the rights of individuals within the global community. Kant's cosmopolitanism thus encompasses not only the relations between states but also the moral and legal obligations that individuals have to one another as members of a shared world. The emphasis on individual rights within this framework underscores the role of freedom as the ultimate goal of Kant's political vision, where peace and order serve as necessary conditions for its realization.

Kant's cosmopolitanism also includes a framework for international relations, advocating for a federation of free states that would uphold justice and prevent war. While some interpretations, especially within Democratic Peace Theory, reduce Kant's cosmopolitanism to a theory of inter-state peace, this overlooks the deeper philosophical connection between cosmopolitanism, freedom, and republicanism in Kant's thought. I argue that peace, for Kant, is instrumental. In other words, it is

essential for the flourishing of individual autonomy but is not the final aim of his cosmopolitan political theory. By establishing a legal framework that respects both individual rights and the sovereignty of states, Kant envisions a global order where justice, freedom, and peace are mutually reinforcing.

This article contends that Kant's cosmopolitanism is not merely a blueprint for achieving global peace; it is a profound political vision centered on securing the conditions necessary for individual freedom within a just global order. His political philosophy seeks to harmonize moral autonomy of individuals with a system of laws and institutions designed to protect and promote freedom. Peace, republicanism, and international cooperation are all integral to achieving this overarching goal, but they remain subordinate to the realization of human freedom. Kant's cosmopolitanism, therefore, offers a forward-looking framework for understanding the interdependence of freedom, law, and justice in a globalized world.

Doctrine of Morality and Politics as the Rule by Law

Immanuel Kant's cosmopolitanism is intricately connected to his broader moral and political philosophy, particularly in its emphasis on law as the foundation of human freedom. For Kant, true freedom cannot depend on external authorities or preordained frameworks but must stem from individuals' commitment for self-imposed laws. This understanding of law, which is grounded in Kant's moral philosophy, is fundamental to his republican political theory. He argues that the relationship between politics and morality is inextricable, asserting that laws must not only govern political life but must also align with universal moral principles, ensuring a just society that upholds the rights and freedoms of all individuals.

Kant's Categorical Imperative serves as the moral basis for this vision, comprising three key principles: (1) acting according to maxims that can be universalized, (2) treating humanity as an end in itself, and (3) viewing oneself as both subject to and creator of the law. This conception of freedom extends beyond personal autonomy to include the relationships individuals share within a society and across a global context. As such, freedom and justice are inseparable. Freedom can only exist within the framework of universal laws that protect the rights of all. Therefore, individuals—through their practical reason—are capable of creating moral laws that regulate their behavior and interactions, with these laws informing political structures that ensure justice and fairness.

Kant's cosmopolitan theory emerges from this framework. Just as individuals must respect one another's autonomy, states must also engage in moral relations, respecting each other's sovereignty within a global legal framework. His concept of cosmopolitan right—the rights individuals hold as citizens of the world—complements his vision of a multi-tiered political system, consisting of domestic, international, and cosmopolitan levels. These layers work together to ensure that both states and individuals are accountable to universal laws that protect justice and freedom. Thus understood, Kant's political theory, grounded in moral philosophy, offers a vision of a world where justice, law, and individual autonomy are intertwined, ensuring that both individuals and states act in ways that promote the moral advancement of humanity.

Freedom and Cosmopolitanism: The Orientation of Humanity as a Species

In his 1784 essay on the philosophy of history, Immanuel Kant seeks to identify a guiding principle that both governs human history and aligns with natural laws. He acknowledges that, unlike animals, whose actions are determined by natural instincts, human history cannot be understood through such deterministic frameworks. Instead, history reflects patterns that can be analyzed to reveal underlying principles. Kant proposes that cosmopolitanism could serve as this guiding principle, offering a rational framework through which historical events and human progress can be comprehended. Kant's theory is based on a teleological view of history, where human reason and rational capacities are realized not in isolation but through the collective development of the species. He argues that individual progress is intrinsically linked to the broader progression of humanity, with each generation building on the achievements of its predecessors. This cumulative effort drives humanity toward greater rationality and moral development, positioning freedom as the ultimate goal of historical evolution.

Kant further explores the social conditions necessary for this development, introducing the concept of "unsocial sociability." This term captures the inherent tension between individuals' social inclinations and their desire for autonomy, which propels human creativity and innovation. However, this antagonism also necessitates the formation of laws and institutions to ensure justice and order within society. Kant contends that a just constitutional state is essential for managing this conflict, but he also asserts that internal justice within states is insufficient without corresponding legal relations between states. Unchecked state sovereignty, according to Kant, leads to war, which obstructs the development of both domestic justice and global peace.

As such, Kant's philosophy of history and cosmopolitanism converges on the idea that peace, while necessary, is not an end in itself. Rather, peace serves as a condition that allows for the flourishing of human freedom, which Kant sees as the true objective of historical progress. The establishment of a cosmopolitan legal order, grounded in principles of justice, is therefore essential for realizing the full potential of human autonomy on a global scale.

The Idea of Republic as a Cosmopolitan Project

Immanuel Kant's cosmopolitan project becomes fully articulated through his discussions on history and morality, laying the groundwork for a comprehensive political ontology. His 1793 essay, "On the Common Saying: 'This may be true in theory, but it does not apply in practice,'" is pivotal for two key reasons. First, it introduces Kant's three-layered political framework aimed at safeguarding freedom—one that would later be expanded in works like *The Metaphysics of Morals* and *Perpetual Peace*. Second, the essay marks the beginning of Kant's distinctive republicanism, emphasizing freedom as self-mastery governed by universal moral principles. Kant places this republicanism in contrast with Hobbes, who bases the social contract on fear and security. Instead, Kant posits that the social contract is a rational necessity rooted in practical reason, framing the state around three principles: individual freedom, civic equality, and the independence of all citizens.

Kant's concept of freedom as autonomy leads him to view the state not as a paternalistic force, but as a protector of each individual's moral agency. The government's legitimacy comes from the consent of its citizens, and it is bound by public scrutiny and critique. Equality, for Kant, is crucial in ensuring that laws apply uniformly, harmonizing

individual freedoms within a constitutional state based on the rule of law and separation of powers. Notably, Kant departs from traditional notions of natural rights by asserting that these rights do not stem from nature itself, but from the civil state established through the social contract. In doing so, he challenges metaphysical accounts of natural law, asserting that rights are realized only within a republican constitutional framework.

The broader implications of Kant's theory extend beyond the technicalities of natural law. By connecting innate rights to the republican constitution, Kant redefines the relationship between nature and law through reason, anticipating later critiques of human rights, such as those by Hannah Arendt. He argues that rights gain meaning only within the context of a republican state, rejecting the liberal notion that individual freedom exists independently of collective structures. For Kant, the realization of cosmopolitan rights, too, depends on this republican order, which must uphold both individual autonomy and collective justice.

Kant's republicanism is anchored by three pillars: the rule of law, representative democracy, and the separation of powers. In his vision, citizens are the authors of the laws that govern them, ensuring a system of accountability. Kant favors representative democracy over direct democracy because it better maintains checks and balances within the government. The republican state, for Kant, is the political space where true freedom—understood as self-governance—can be realized.

Kant's cosmopolitanism extends this framework beyond the nation-state, envisioning a global legal order that secures the rights and freedoms of individuals worldwide. He advocates for a federation of free republican states, bound by laws that regulate their interactions without infringing on their autonomy. In this way, Kant's republicanism is inherently cosmopolitan, aiming to create a world where all individuals, regardless of national affiliation, are treated as equal members of a shared political and moral community.

Kant's political philosophy fuses republican ideals with cosmopolitan aspirations, envisioning a global system where freedom, equality, and justice are universally respected. His notion of cosmopolitan right suggests the need for an international legal framework that governs not only state relations but also the rights of individuals. For Kant, freedom must be protected not only within the borders of the state but across the world through a global order that upholds justice, autonomy, and the moral dignity of all people.

Peace as a Cosmopolitan Ideal

Kant's cosmopolitan project finds its philosophical roots in his moral and political thought, particularly shaped by his historical reflections and ethical imperatives. His 1793 essay, *Perpetual Peace*, encapsulates his cosmopolitan vision, setting forth a philosophical blueprint for establishing a lasting peace that intertwines individual freedom with global order. Kant argues that true perpetual peace requires a system of republican constitutions that ensures not only the liberty of individuals but also peaceful relations among nations. Central to his argument is the idea that only republican governance, founded on the consent of the governed, can create the conditions necessary for both internal justice and external peace.

Drawing on Enlightenment predecessors such as Rousseau and Abbé de Saint Pierre, who similarly envisaged peace treaties, Kant's originality lies in his broader scope, addressing citizens as well as rulers. His essay takes the form of a treaty, articulating several principles for preventing war, including the abolition of standing armies, the prohibition of secret treaties, and the rejection of foreign interference in a state's internal governance. Kant emphasizes that just as individuals submit to the rule of law to preserve peace, states too must be held accountable within the international system by their citizens, ensuring transparency and moral accountability in international affairs.

Kant's cosmopolitan vision includes the innovative analogy between individuals and states. Just as individuals unite under a legal framework to guarantee civil peace, states, in Kant's view, must form a federation to prevent conflict. However, Kant rejects the idea of a world government, fearing it would lead to tyranny. Instead, he advocates for a federation of free states, a loose association that preserves the autonomy of individual republics while serving as a guarantor of peace. Kant's approach to peace is not limited to ending wars but extends to creating a just international order where peace reflects internal justice and the liberty of each state.

An essential component of Kant's cosmopolitanism is his concept of "cosmopolitan right," particularly the right of hospitality. This right obligates nations to treat foreigners with respect, fostering peaceful relations across cultural and national boundaries. For Kant, cosmopolitan rights are not merely charitable gestures but legal obligations that reflect humanity's shared moral responsibility and interconnectedness. These rights are foundational for global peace because they create the conditions for individuals to interact peacefully across borders, free from fear of mistreatment.

Kant's vision underscores the mutual reinforcement of peace and freedom, with the latter seen as the ultimate goal. He contends that peace is not an end in itself but a precondition for human freedom to thrive. In Kant's cosmopolitan framework, perpetual peace is a state where individuals and nations coexist in a manner that respects their moral autonomy, with republican constitutions, federations of free states, and cosmopolitan rights serving as the pillars of this global order. His proposal transcends the notion of a mere absence of war and aspires to establish a global structure that fosters human cooperation, justice, and freedom.

In conclusion, Kant's cosmopolitanism envisions a future where individuals and states live under a legal and moral order that transcends national boundaries. By advocating for republican constitutions and a federation of free states, Kant's project seeks to secure peace without compromising freedom. Through the concept of cosmopolitan right, particularly the right of hospitality, he provides a framework for peaceful international interactions. Ultimately, Kant's cosmopolitanism offers a vision of a world where peace is the foundation for the flourishing of human freedom and moral progress, ensuring that humanity shares the earth as a common home.

Conclusion

Kant's cosmopolitanism embodies a nuanced balance between two complementary yet sometimes opposing approaches: "positive cosmopolitanism" and "negative cosmopolitanism." Positive cosmopolitanism centers on the construction of institutional frameworks—such as republics and federations of free states—that are

designed to protect and promote equality, rights, and security for all individuals. These frameworks, rooted in cosmopolitan principles, aim to provide the structural foundation necessary for ensuring justice and peaceful coexistence across national borders. Conversely, negative cosmopolitanism emphasizes a more critical perspective, one that focuses on continually reexamining and expanding the prevailing understandings of justice. It highlights the need to challenge established institutions when they fail to fully respect individual freedoms and human dignity. This approach demands that the structures of governance and law be subject to ongoing scrutiny to prevent stagnation or the entrenchment of oppressive practices.

Kant's cosmopolitan philosophy cannot be fully captured by aligning it with just one of these dimensions. While his writings clearly support the creation of just institutions, such as republican governments and cosmopolitan federations, his ultimate concern lies with human freedom. For Kant, the true purpose of these institutions is not their mere existence, but their role as tools for expanding and safeguarding the capacity for individual free action. This focus on freedom suggests that even established systems must remain flexible and open to critique to avoid becoming static or authoritarian.

In addition to reforming legal and political structures, Kant's cosmopolitanism envisions the development of a universal public sphere governed by "cosmopolitan right," particularly the right of hospitality. This principle advocates for peaceful and respectful interaction between individuals from different nations, ensuring that people can engage across borders without fear or hostility. Kant's broader vision reflects a belief that the world is humanity's shared home, and that the protection of freedom must transcend national boundaries. Ultimately, his cosmopolitanism is not simply a pursuit of global peace, but rather a deeper commitment to creating a world in which freedom, dignity, and justice are fully realized for all of humanity.

KAYNAKÇA | REFERENCES

Archibugi, D. (1995). Immanuel Kant, Cosmopolitan Law and Peace. *European Journal of International Relations*, 1(4), 429-456.

Arendt, H. (2014). *Totalitarizmin Kaynakları 2: Emperyalizm* (çev. B. S. Şener). İstanbul: İletişim.

Başkır, Ü. D. (2021). 'Kozmopolitanizmin İçkin Gerilimi': Politikanın Çağdaş Krizini Kavram Tarihi Işığında Düşünmek. *Mülkiye*, 45 (1), 33-60.

Behnke, A. (2008). Eternal Peace as the Graveyard of the Political: A Critique of Kant's Zum Ewigen Frieden. *Millennium - Journal of International Studies*, 36(3), 513-531.

Benhabib, S. (2004). *The Rights of Others: Aliens, Residents and Citizens*. New York: Cambridge University Press.

Benhabib, S. (2012). Carl Schmitt's Critique of Kant: Sovereignty and International Law. *Political Theory*, 40(6), 688-713.

Berlin, I. (2008). *Tilki ile Kirpi: Seçme Makaleler*, trans. M. Tunçay & Z. Mertoğlu, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Bielefeld, H. (1997). Autonomy and Republicanism: Immanuel Kant's Philosophy of Freedom. *Political Theory*, 25(4), 524-558.

Brown, G. W. (2009). *Grounding Cosmopolitanism: From Kant to the Idea of a Cosmopolitan Constitution*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Browning, G. (2011). *Global Theory from Kant to Hardt and Negri*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Byrd, B. S. & Hruschka, J. (2012). *Kant's Doctrine of Right*, London: Cambridge University Press.

Cavallar, G. (1999). *Kant and the Theory and Practice of International Right*. Cardiff: University of Wales Press.

Cavallar, G. (2008). Vitoria, Grotius, Pufendorf, Wolff and Vattel: Accomplices of European Colonialism and Exploitation or True Cosmopolitanism? *Journal of the History of International Law*, 10, 181-209.

Cortright, D. (2008). *Peace: A History of Movements and Ideas*. Cambridge: Cambridge University Press.

Covell, C. (1998). *Kant and the Law of Peace: A Study in the Philosophy of International Law and International Relations*. Londra: Palgrave MacMillan.

Çoban Oran, F., & Pekcan, C. (2017). Uluslararası İlişkiler Düşüncesinde "Dünya Barışı": Immanuel Kant ve Zhao Tingyang Felsefesi Üzerine Bir Karşılaştırma. *Uluslararası İlişkiler*, 14(55), 3-18.

Çörekçioğlu, H. (ed.) (2010). *Kant Felsefesinin Politik Evreni*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Danilovic, V. & Clare J. (2007). The Kantian Liberal Peace (Revisited). *American Journal of Political Science*, 51(2), 397-414.

Doyle, M. W. (1983). Kant, Liberal Legacies, and International Relations. *Philosophy and Public Affairs*, 12(3), 323-353.

Doyle, M. W. (2005). Three Pillars of the Liberal Peace. *American Political Science Review*, 99(3), 463-66.

Duva, Ö. (2022). Modernliğin Krizine Bir Çözüm Denemesi Olarak Kozmopolitanizm: Foedus Amphictyonum ve Dünya Yurttaşlığı. *Bilgi Dergisi*, 24(1), 268-293.

Ellis, E. (2012). Introduction in *Kant's Political Theory: Interpretations and Applications*, Edited by E. Ellis, University Park, PA: The Pennsylvania State University Press, 1-23.

Ferguson, M. (2012). Unsocial Sociability: Perpetual Antagonism in Kant's Political Thought in *Kant's Political Theory: Interpretations and Applications*, Edited by E. Ellis, University Park, PA: The Pennsylvania State University Press, 150-169.

Flikschuh, K. (2000). *Kant and Modern Political Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Geuss, R. (2019). A Republic of Discussion: Habermas at Ninety. *The Point Magazine*. <https://thepointmag.com/politics/a-republic-of-discussion-habermas-at-ninety/> (Date of Access: 02.05.2024).

Gat, A. (2005). The Democratic Peace Theory Reframed: The Impact of Modernity. *World Politics*, 58, 73-100.

Guyer, P. (2016). *Virtues of Freedom: Selected Essays on Kant*, London: Oxford University Press.

Habermas, J. (2002). *Öteki Olmak Ötekiyle Yaşamak: Siyaset Felsefesi Yazıları*, trans. Ü. Oskay, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Habermas, J. (2008). The Constitutionalization of International Law and the Legitimation Problems of a Constitution for World Society. *Constellations*, 15(4), 444-455.

Haggenmacher, P. (2005). Vitoria'dan Vattel'e Uluslararası Hukuk Kişisi olarak Egemen Devlet in *Devlet Kuramı* Edited by İ. Selçuk & C. B. Akal, Ankara: Dost, 257-265.

Heller, A. (2010). Kant'ın Politika Felsefesinde Özgürlük ve Mutluluk in *Kant Felsefesinin Politik Evreni* Edited by H. Çörekçioğlu, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 171-187.

Honig, B. (1993). *Political Theory and the Displacement of Politics*, Ithaca: Cornell University Press.

Höffe, O. (2002). *Categorical Principles of Law*, trans. M. Migotti. Philadelphia: Pennsylvania University Press.

Höffe, O. (2006). *Kant's Theory of Cosmopolitan Law and Peace*, trans. A. Newton, New York: Cambridge University Press.

Hunter, I. (2012). Kant's Political Thought in the Prussian Enlightenment. in *Kant's Political Theory: Interpretations and Applications* Edited by E. Ellis, University Park, PA: The Pennsylvania State University Press, 170-207.

Hüseyinzadegan, D. (2022). Kant'ın İdeal Olmayan Siyaset Teorisini Konumlandırmak: Sistematik Bir Yaklaşım. *Politikos*, 53-67.

Jaspers, K. (1962). *Kant*, trans. R. Manheim. New York, NY: Harcourt Brace & Company.

Kant, I. (1996). *The Metaphysics of Morals*, trans. M. Gregor. Cambridge: Cambridge University Press.

Kant, I. (1997). *The Groundwork of the Metaphysics of Morals*, trans. M. Gregor. Cambridge: Cambridge University Press.

Kant, I. (2002). *Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi*, trans. İ. Kuçuradi. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

Kant, I. (2006). Dünya Yurttaşlığı Amacına Yönelik Genel Bir Tarih Düşüncesi, trans. U. Nutku, in *Tarih Felsefesi: Seçme Metinler* Edited by D. Özlem & G. Ateşoğlu, Ankara: Doğu Batı Yay., 30-47.

Kant, I. (2007). *Political Writings*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kant, I. (2010). Yaygın bir Söz Üstüne: 'Teoride Doğru Olabilir, Ama Pratikte İşe Yaramaz' [Teori ve Pratik] in *Kant Felsefesinin Politik Evreni* Edited by H. Çörekçioğlu, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 19-49.

Karagöz Yeke, Y. (2016). Kant'ın Felsefesinde Ebedi Barış Düşüncesinin Güncelliği Üzerine. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, 6(1), 141-175.

Kersting, W. (1992). Politics, Freedom, and Order: Kant's Political Philosophy in *Cambridge Companion to Kant* Edited by P. Guyer, New York: Cambridge University Press 342-366.

Kleingeld, P. (1999). Kant, History and the Idea of Moral Development. *History of Philosophy Quarterly*, 16(1), 59-81.

Kleingeld, P. (2001). Nature or Providence? On the Theoretical and Moral Importance of Kant's Philosophy of History. *American Catholic Philosophical Quarterly*, 75(2), 201-220.

Korsgaard, C. M. (1996). *Creating the Kingdom of Ends*. New York, NY: Cambridge University Press.

Levitsky, S. & Way, L. A. (2002). The Rise of Competitive Authoritarianism. *Journal of Democracy*, 13(2), 51-65.

Lutz-Bachmann, M. (1997). Kant's Idea of Peace and Philosophical Conception of a World Republic in *Perpetual Peace: Essays on Kant's Cosmopolitan Ideal* Edited by J. Bohman & M. Lutz-Bachmann, Cambridge, MA: The MIT Press, 59-78.

Maliks, R. (2009). Prussian polis: Kant's democratic republicanism. *Philosophy and Social Criticism*, 35(4), 427-445.

Marx, K. (1979). *Grundrisse: Ekonomi Politiğin Eleştirisi İçin Ön Çalışma*, trans. S. Nişanyan, İstanbul: Birikim.

McCarthy, T. (1999). On Reconciling Cosmopolitan Unity and National Diversity. *Public Culture*, 11(1), 175-208.

Mertens, T. (1996). Cosmopolitanism and Citizenship: Kant Against Habermas. *European Journal of Philosophy*, 4(3), 328-347.

Neoclous, M. (2013). Barışçılaştırma Rüyası: Birikim, Sınıf Savaşı ve Av, trans. A. Aydın. *AyrıntıDergi*, 1, 52-62.

O'Neill, O. (2012). Kant and the Social Contract Tradition in *Kant's Political Theory: Interpretations and Applications* Edited by E. Ellis, University Park, PA: The Pennsylvania State University Press, 25-41.

Ökten, K. H. (2006). Kant'ta Barışın Yazgısallığı in *Barışın Felsefesi: 200. Ölüm Yıldönümünde Kant* Edited by İ. Kuçuradi, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 119-139.

Placek, K. (2012). The Democratic Peace Theory. *E-International Relations*. <https://www.e-ir.info/2012/02/18/the-democratic-peace-theory/> (Date of Access: 27.09.2024).

Powell, B. K. (2006). Kant and Kantians on “the Normative Question”. *Ethical Theory and Moral Practice*, 9(5), 535-544.

Reiss, H. (2007). Introduction in *Kant: Political Writings* Edited by H. Reiss, Cambridge: Cambridge University Press, 1-40.

Riley, P. (1973). The Origins of Federal Theory in International Relations Ideas. *Polity*, 6(1), 87-121.

Riley, P. (1982). *Will and Political Legitimacy: A Critical Exposition of Social Contract Theory in Hobbes, Locke, Rousseau, Kant, and Hegel*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Ripstein, A. (2009). *Force and Freedom: Kant's Legal and Political Philosophy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Russett, B. (1993). *Grasping the democratic peace : principles for a post-Cold War world*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Schmitt, C. (2006). *The Nomos of the Earth in the International Law of the Jus Publicum Europaeum*, trans. G. L. Ulmen, New York, NY: Telos Press.

Sezer, D. & Başkır, Ü. D. (2022). Amerikan Federalistleri, Hannah Arendt ve Cumhuriyetçilik: Temsili Demokrasiye Karşı Konsey Sistemi?. *Felsefi Düşün*, 19, 420-457.

Simmel, G. (2007). Kant and Goethe: On the Modern History of Weltanschauung. *Theory, Culture and Society*, 24(6), 159-191.

Simpson, S. (2019). Making liberal use of Kant? Democratic peace theory and Perpetual Peace. *International Relations*, 33(1), 109-128.

Waldron, J. (2000). What is cosmopolitan? *Journal of Political Philosophy*, 8(2), 227-243.

Weart, S. R. (1998). *Never at War: Why Democracies Will Not Fight One Another*. New Haven, MA: Yale University Press.

Wood, A. W. (1998). Kant's Project for Perpetual Peace in *Cosmopolitics: Thinking and Feeling beyond the Nation* Edited by P. Cheah & B. Robbins, London: University of Minnesota Press, 59-76.

Zakaria, F. (1997). The Rise of Illiberal Democracy. *Foreign Affairs*, 76(6), 22-43.